

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Երկուշաբթի 2 Յուլիս 2018 - Թիւ 1

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոն

Հետադարձ կապ
mfa@westernarmeniagov.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին էջ	1
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն	2
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն	3
Միջազգային	4
Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարան	6
Կրթութիւն եւ գիտութիւն	7
Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստան	8
Արեւմտեան Հայաստանի Մշակոյթ	9
Յօդուածներ	10
Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայութեան ծայնը	12
Պետական փաստաթուղթեր	14
Շարունակութիւններ	16
Վերջին էջ	17

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄԵՆԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Երկուշաբթի 2 Յուլիս 2018 - Թիւ 1

Արեւմտեան Հայաստանը եւ Թրքական ընտրութիւնները

24 Յունիս 2016-ին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուց Սեւրի խաղաղութեան դաշնագիրը: Իսկ Թիւրքիոյ նախագահ պարոն Էրդողանը ուրիշ թուական չգտաւ՝ բացի 24 Յունիս 2018-էն, որպէս նախագահական եւ խորհրդարանական արտահերթ ընտրութիւններու օր:

Հետաքրքրական է այս գուգադիպութիւնը: Շատեր Հայկական քաղաքական դաշտին մէջ նոյնիսկ պիտի չանդրադառնան այս երեւոյթին, որովհետեւ անոնք պարզապէս ուրիշ մոլորակի վրայ կ'ապրին՝ ուր Արեւմտեան Հայաստան ալեւս գոյութիւն չունի, կամ այդպէս կ'ենթադրեն:

Պարոն Էրդողանը, շատ մը Հայ քաղաքագետներէ եւ քաղաքական գործիչներէ աւելի ողջմիտ եւ իրապաշտ գիտակցութիւն կը ցուցաբերէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վերականգման ներկայ հնարաւորութիւններուն նկատմամբ: Ան քաջատեղեակ է, որ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ Սեւրի խաղաղութեան դաշնագրի վաւերացումը ուժի մէջ դրաւ հարիւր տարի շարունակ կախեալ մնացած դաշնագիրը: Այսօր ան համոզուած է, որ ընտրութիւններու իր յաղթանակով միայն պիտի երաշխաւորուի Թիւրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը, այդ պատճառով ալ ինքն իր յաղթանակը կը վստահի իր երիտթրքական/հակահայ Զարգացում եւ Բարգաւաճում կուսակցութեան հետեւորդներուն եւ այլ ազգայնամոլ քեմալական գաղափարախօսութիւն կրող հոսանքներու հետեւորդներու ձայներուն:

Միւս կողմէ, ժողովուրդներու ժողովրդավարական կուսակցութիւնը (Կարօ Փայլանի կուսակցութիւնը), որ հանդէս կուգայ պարոն Էրդողանի ընդիմադիր կուսակցութիւններու շարքին՝ իր ընտրական պայքարի գաղափարախօսութիւնը կը հիմնաւորէ այն համոզումին վրայ, որ Թիւրքիան իր հողային ամբողջականութիւնը պիտի կորսնցնէ՝ Էրդողանի յաջողութեան պարագային: Այսինքն իրենք եւս դէմ են Արեւմտեան Հայաստանի վերականգման հարցին, ու որպէս այլընտրանք՝ կ'առաջարկեն "ժողովրդա-վարական" մէկ եւ անբաժան Թիւրքիա:

Փաստօրէն, թրքական ներկայ նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւններու պայքարի խորքին՝ ակնյայտօրէն ներկայ է Արեւմտեան Հայաստանի վերականգման "վտանգի" հարցը: Երկու հոսանքներն ալ՝ թէ՛ իսլամական ու ազգայնական ծայրայեղական ճիւղատիպական տեղորոշումներով հովանաւորող եւ երաշխաւորող եւ թէ՛ ժողովրդավարութիւն քարոզող կողմը կը մրցակցին աւելի "ճիշդ" ձեւով ապահովելու Թիւրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը: Սա է ներկայ Թիւրքիոյ ներքաղաքական հիմնախնդիրը, մնացած վանկարկումները երկրորդական են, եւ հասարակութեան ձայնը սիրաշահելու միջոց:

Նման իրավիճակի լոյսին տակ, ինչպէ՞ս պէտք է Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը դիրքորոշուի, թէ՛ տարագիր սփիւռքի համայնքներուն մէջ եւ թէ՛ մանաւանդ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն ապրողները:

Արեւմտեան Հայաստանի տարագիր սփիւռքի համայնքներու Հայութիւնը պէտք է իր ուշադրութիւնը սեւեռէ ճիշդ ուղղութեան վրայ: Փոխանակ զբաղելու Թիւրքիոյ տարբեր քաղաքական ուժերու յայտարարութիւններով եւ ծրագիրներով, նոյնիսկ երբ անոնք կը ներկայացունեն հայանուն անձանց միջոցով՝ ուշի ուշով պէտք է հետեւին գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն մէջ ապրող պարզ, հասարակ Հայութեան դիրքորոշումներուն, նեցուկ կանգնին անոնց: Ի հարկէ նկատի ունինք գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ապրող, հարիւր տարի շարունակ Հայկական հողին տէր կանգնած եւ Հայկական ինքնութիւնը պահպանած Հայութիւնը՝ եւ ո՛չ թէ թրքական կուսակցութիւններուն եւ (Շարունակութիւնը էջ 16)

Խմբագրական

Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանը՝ տէրեր ունի՞ թէ՛ չունի սա է ներկայի հրամայական հարցը

Արեւմտեան Հայաստանէն բռնագաղթած իւրաքանչիւր Հայու պարտաւորութիւնն է այսօր՝ ոչ վաղը, մէկ պահ կանգ առնել ու ինքն իր մէջ գտնել այս հարցումին պատասխանը:

Կամ տէր ես քու բռնագրաւուած Հայրենիքիդ, քու նախահայրերուդ հողին՝ կամ տէր չե՛ս: Չկայ երրորդ տարբերակ: Քու Հայրենիքդ որպէս անկախ եւ ինքնիշխան պետութիւն՝ միջազգային ճանաչում ստացած է 19 Յունուար 1920-ին, այդ ճանաչումը դարձած է իրաւական եւ վերջնական՝ 11 Մայիս 1920-ին Սան Ռեմոյի մէջ, երբ Հայկական պատուիրակութիւնը յաղթական Տէրութիւններու կողքին ստորագրեց Սեւրի խաղաղութեան դաշնագիրը (իսկ պարտուած Թիւրքիան զայն ստորագրեց 10 Օգոստոս 1920-ին):

Քու անկախ եւ ինքնիշխան Հայրենիքիդ սահմանները Թիւրքիոյ հետ որոշուած են 22 Նոյեմբեր 1920-ին: 23 Նոյեմբեր 1920-էն ի վեր՝ պաշտօնապէս եւ ըստ Հաւաքայի (Լա Հայի) 18 Նոյեմբեր 1907-ի ցամաքային պատերազմի օրէնքներու 4-րդ պայմանագրութեան 3-րդ բաժինի 42-րդ յօդուածին՝ քու նախահայրերուդ հողը ստացած է գրաւեալ երկրի կարգավիճակ: Դուն որպէս Արեւմտեան Հայաստանի 1.5 միլիոն գոհուած Հայու գաւակ, իր սեփական հողէն բռնագաղթած քու մեծ հօր ու մօր ժառանգորդ՝ ի՞նչ է այսօր պատասխանող ներկայի այս հրամայական հարցումին:

Եթէ կը գիտակցիս, որ դուն ես եւ միայն դուն ես քու գրաւեալ Հայրենիքիդ տէրը՝ ոտքի ելիր ու գտիր քու պատասխանատուութեանդ բաժինը: Իսկ ովքեր հեռու են նման գիտակցութենէն՝ թող լաւ իմանան, որ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը այսօր իր ինքնութեան հանդէպ ունեցած պայծառ գիտակցութեամբ, եւ իր մէջ վառ մնացած ազգային արժանապատուութեան թելադրանքով՝ տէր կանգնած է Հայրենիքի հողին, ինչպէս 100 տարիներու ընթացքին, այնպէս ալ այսօր: Հասկցողին հազար բարեւ:

Միջազգային օրենքը
կ'երաշխաւորէ
Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի
տարածքներէն ներս ապրող
Հայութեան
ազատագրման պայքարի իրաւունքը

Արեւմտեան Հայաստանի
Հանրապետութեան ազգային ժողովի
ընտրական հանձնախումբը
դեկնածութիւններու ներկայացման
վերջնական ժամկետ որոշեց
15 Օգոստոս 2018 թուականը

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն

Արեւմտեան Հայաստան - բռնագրաւուծ տարածք

Տարածքներու գրաւումն ու իրաւաբանական հարցերը

Թշնամիի մը տարածք բռնագրաւելուն վերաբերեալ հիմնական իրաւական դրոյթները, եւ անոնց հետեւանքները՝ միջազգային մարդասիրական օրէնքով պաշտպանուած անձերու համար:

Քանի որ տարածք մը մասամբ կամ ամբողջութեամբ կը համարուի «գրաւեալ»՝ երբ առանց ազգային կառավարութեան համաձայնութեան, այն իրապէս կ'ենթարկուի օտարերկրեայ զինուած ուժերու իշխանութեան: Բռնագրաւումը կը տարածուի միայն այն տարածքներուն վրայ՝ ուր ստեղծուած եւ գործելու ունակ իշխանութիւն մը գոյութիւն ունեցած է:

Միջազգային մարդասիրական իրաւունքը կը կիրառուի այն բոլոր իրավիճակներուն՝ երբ համապատասխան նախապայմաններ կ'ըլլան, անկախ անկէ՝ թէ ի՞նչ պատճառներ ու պատճառաբանութիւններ առաջ քաշուած կ'ըլլան բռնագրաւման համար (ինչպէս յայտարարելով՝ երկրի մը ժողովուրդը ազատագրելու մտադրութիւնը) եւ անկախ այդ բռնագրաւման օրինականութենէն՝ միջազգային իրաւունքի անուան տակ:

Բռնագրաւման վերաբերող ժամանակակից օրէնքի հիմնական աղբիւրները կը գտնուին IV-րդ Պայմանադրութեան (Կոնվենցիային) կցուած Կանոնակարգին մէջ, որ կ'առնչուի հողատարածքի համար ստեղծուած պատերազմի օրէնքներուն եւ սովորոյթներուն (Լը Հայ, 1907), նաեւ 1949 թ.-ի Ժնեւեան IV-րդ Պայմանադրութեանն ու անոր 1977 թ.-ին աւելցուած Ա. Արձանագրութեան (Protocole I) որոշ դրոյթներուն մէջ:

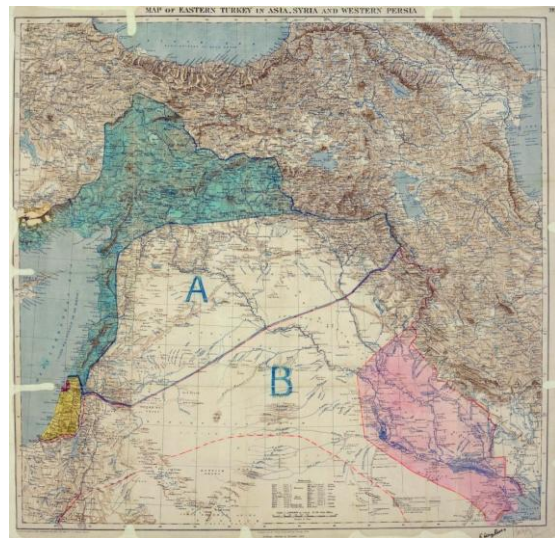
Գրաւուած ըլլալու հանգամանքը իրաւունքներ կուտայ՝ եւ պարտաւորութիւններ կը դնէ բռնագրաւող կողմին վրայ: Այնուամենայնիւ, այդ վիճակը եթէ խոչընդոտէ կառավարութեան մը ինքնիշխանութիւնը կիրառելու իր տարածքներու մէկ մասին կամ ամբողջ տարածքին վրայ՝ ապա այդ չի նշանակեր որ գրաւողը

այնտեղ ինքնիշխանութեան իրաւունքներ ձեռք կը բերէ:

Ըստ սահմանման՝ բռնագրաւումը ժամանակաւոր իրավիճակ է, որ կ'ոտնահարէ ժողովուրդներու ինքնիշխան իրաւունքները՝ առանց անոնց սահմանափակման կամ վերացման:

Այն պահէն երբ բռնագրաւողը իրական վերահսկողութիւն կը սահմանէ տարածքին վրայ՝ ան պէտք է հնարաւոր չափով վերականգնէ եւ ապահովէ հասարակական կարգն ու հանրային անվտանգութիւնը, յարգանքի վրայ հիմնուած, բացի բացարձակ խոչընդոտներու պարագաներուն՝ օրէնքը պէտք է գործէ գրաւեալ տարածքին:

Բացի միջազգային մարդասիրական իրաւունքի կանոններէն՝ գրաւող ուժը պէտք է յարգէ մարդու իրաւունքներն ու ազգային իրաւունքները, որոշ բացառութիւններով:

Յղումներ

Լա Հայ-ի IV-րդ Պայմանադրութիւնը (1907), տարածքային պատերազմի օրէնքներուն եւ սովորոյթներուն եւ անոր յաւելուածին վերաբերեալ - Տարածքներու նկատմամբ պատերազմի օրէնքներուն եւ սովորոյթներուն մասին Կանոնակարգեր, 42-էն 56-րդ յօդուածները:

IV-րդ Պայմանադրութիւնը Ժնեւի՝ 1949 թ. Ժնեւի Պայմանադրութեան յաւելեալ Ա. Արձանագրութիւնը (1977) - յօդուած 63, 68, 69 et 71 Ուժի կիրառման օրինականութեան մասին - Ի՞նչն է ճշմարտութիւնը ճակատամարտի ընթացքին եւ ի՞նչն է պատերազմի ճշմարտութիւնը -

<http://www.icrc.org/web/fre/sitefre0.nsf/htmlall/5QKJUQ>

Ius ad bellum, ius in bello: quid ? (Ճակատամարտի ժամանակ՝ առձեռնառիկ, ի՞նչ է ճշմարտութիւնը պատերազմի):

Մարդասիրական միջազգային իրաւունքը նպատակ ունի սահմանափակելու պատերազմի պատճառած տառապանքները, որքան հնարաւոր է՝ ապահովելու համար օգնութիւնն ու պաշտպանութիւնը գոհեւրուն: Հետեւաբար, այն կը վերաբերի հակամարտութեան մը իրականութեան՝ անկախ ուժի օգտագործման դրդապատճառներէն կամ օրինականութեան: Այն կը կարգաւորէ միայն մարդասիրական ուղղութիւն ունեցող երեւոյթները: Սա կը կոչուի ius in bello (իրաւունքը՝ պատերազմի ընթացքին): Անոր դրոյթները կը վերաբերին հակամարտութեան բոլոր կողմերուն՝ անկախ հակամարտութեան դրդապատճառներէն եւ որեւէ կողմի վիճարկած ճիշտութենէն:

Միջազգային զինուած հակամարտութեան պարագային՝ յաճախ դժուար է որոշել, թէ որ Պետութիւնն է մեղաւորը՝ ՄԱԿ-ի կանոնադրութիւնը խախտածը: Այնուամենայնիւ, մարդասիրական իրաւունքի համակարգը չի կիրառուիր մեղադրեալը որոշելու համար, քանի որ այդ անխուսափելիօրէն կրնայ հանգեցնել այնպիսի հակասութիւններու՝ որոնք կը խախտեն նպատակի իրականացումը, քանզի իւրաքանչիւր հակառակորդ ինքն իրեն կը յայտարարէ ոտնձգութեան գոհ:

Բացի այդ, մարդասիրական իրաւունքը նպատակ ունի ... (Շարունակութիւնը էջ 16)

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան 2018 թուականի աշխատանքային օրակարգը

Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանի ղեկավարած Արեւմտեան Հայաստանի ներկայ Կառավարութեան առաքելութիւնը իր աւարտին պիտի հասնի 2018 թուականի Դեկտեմբերին, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան երկրորդ խորհրդարանական ընտրութիւններէն ետք:

Մնացած այդ 6 ամիսներուն ընթացքին՝ Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան աշխատանքային օրակարգին մաս պիտի կազմեն հետեւեալ հիմնախնդիրները, մօտաւորապէս առաջնահերթութեան հաւասար կարգով.

ա. Աշխուժացնել եւ զարգացնել՝ Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքներուն նկատմամբ հասարակական գիտակցութիւն տարածելու ուղղութեամբ մշակուած եւ ծրագրուած աշխատանքները, թէ՛ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներէն ներս, եւ թէ՛ աշխարհասփիտ Հայկական համայնքներուն մէջ:

բ. Աշխուժացնել եւ զարգացնել մշակուած եւ ծրագրուած այն բոլոր աշխատանքները՝ որոնք կը նպաստեն եւ կը խթանեն Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան մօտ ձեւաւորուող եւ օր ըստ օրէ խարխախտուող՝ ինքնութեան եւ պատկանելիութեան գիտակցութիւնը:

գ. Բազմացնել Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնապէս արձանագրուած քաղաքացիներու թիւը: Այս միջոցով, Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը միջազգային օրէնքի չափանիշերով հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ իւրաքանչիւր Արեւմտեան Հայաստանի Հայուն՝ տէր կանգնելու Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի հողին եւ այլ իրաւունքներուն:

դ. Ջարգացնել եւ ամրապնդել տարբեր բնոյթներու ծրագրային միասնական աշխատանքներ՝ տարածաշրջանի միւս բնիկ ժողովուրդներուն հետ, հեռանկարային քաղաքական, մշակութային եւ ռազմավարական այլ նպատակներով:

ե. Առաջնահերթութիւն ցուցաբերել գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներէն ներս ապրող Հայութեան հետ բոլոր տեսակի համագործակցութեան ուղղութեամբ:

զ. Շարունակել եւ զարգացնել ՄԱԿ-ի եւ միջազգային այլ ուղղութիւններով տարուած իրաւա-քաղաքական աշխատանքներն ու երկխօսութիւնները:

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը եկող ամիսներուն ընթացքին կը պատրաստուի միանալ միջազգային շարք մը համաձայնագիրներու եւ այլ փաստաթուղթերու կամ վաւերացումներու

Տարբեր եղանակներով, նման անդրադարձ եւս ունեցաւ՝ 9 Օգոստոս 2016-ին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ ՄԱԿ-ի «Ծովային Իրաւունքի մասին» համաձայնագիրին վաւերացումը: Ներկայ պահին շարք մը վաւերացումներուն եւ միացման որոշումներուն համապատասխանող նախագիծերը մշակուած են եւ կը սպասեն յարմար պահի:

Հատուկ միջոցարումներ

4 Օգոստոս 2018-ին

Կիլիկիոյ անկախութեան իրջակագրի
98-րորդ տարեդարձը

10 Օգոստոս 2018-ին

Սեւրի Խաղաղութեան դաշնագրի
ստորագրման 98-րորդ տարեդարձը

Տեղի կ'ունենան, Արեւմտեան Հայաստանի
Կեդրոնի դահլիճէն ներս
Երեկոյան ժամը 19:00-ին

Երեւան, Ազադանգեղոս 2

24 Յունիս 2016-ին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ Սեւրի դաշնագրի վաւերացումը իր դրական խոր անդրադարձը ունեցաւ թէ՛ Արեւմտեան Հայաստանի պետական կառոյցի աշխատանքներուն, եւ թէ՛ տարածաշրջանին մէջ ընթացող աշխարհաքաղաքական անցուդարձերուն վրայ:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանի հանդիպումները բռնագրաւուած Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան հետ

2018 թուականի սկիզբէն՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցաւ բռնագրաւուած Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան տարբեր ներկայացուցիչներուն հետ:

Հանդիպումները տեղի ունեցան ջերմ մթնոլորտի մէջ, որոնց ընթացքին քննարկուեցան բռնագրաւուած Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան հիմնախնդիրները: Միւս կեղմէ Վարչապետը անոնց իրազեկեց կառավարութեան եւ ողջ Արեւմտեան Հայաստանի պետական համակարգի իրականացուցած աշխատանքներուն մասին, թէ՛ ՄԱԿ-ի տարբեր շրջանակներէն ներս, եւ թէ՛ այլ քաղաքական գործունէութիւններուն վերաբերեալ:

Հարկ է նշել, որ սոյն հանդիպումները տեղի ունեցան թէ՛ Կիլիկիոյ եւ թէ՛ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներէն ներս ապրող Հայութեան ներկայացուցիչներուն հետ, ազգային գիտակցութեան եւ վճռակամութեան բարձր մակարդակով: Քննարկումները ընդգրկեցին նաեւ լայնածաւալ եւ մասնագիտական վերլուծումներ միջազգային օրէնքի բոլոր հնարաւորութիւններուն մասին:

Հայրենիքի հողին տէր կանգնող Հայութիւնը հաստատելով իր Հայկական ինքնութիւնը՝ կտրուկ կերպով կը մերժէ մնալ բռնագրաւող թրքական իշխանութեան ներքոյ, եւ դժմ է "թրքական ժողովրդավարութեան" սին եւ դաւադիր քօլին տակ թագնուած բոլոր այլ ծրագիրներուն:

Արեւմտեան Հայաստանն ու ՄԱԿ-ի Մարդու Իրաւունքներու Խորհուրդը

Ժընեւ, 26 Յունիս 2018 թ.

ՄԱԿ-ի Մարդու Իրաւունքներու Խորհուրդը 2018 թ.-ի Յունիսի 18-էն մինչեւ Յուլիսի 6-ը կ'անցընէ իր 31-րդ հերթական նիստը Ժընեւի մէջ, Մարդու Իրաւունքներու դաւիժին եւ քաղաքակրթութիւններու Ղաշինքի (Սրահ XX) Ազգերու Պալատին մէջ:

Նիստը, որ բացուած է Երկուշաբթի, Յունիս 18-ին, ժամը 9: 00-ին՝ Սլովենիայի դեսպան Վոժիսլաւ Սուշի նախագահութեամբ, վերջինն է, որուն կը մասնակցի ՄԱԿ-ի մարդու իրաւունքների Գերագոյն Յանձնակատարը՝ Պարոն Զիյադ Ռաադ Ալ Հուսէյնը, որու լիազօրութիւնը կ'աւարտուի եկող Օգոստոսի վերջին: Պրն. Զիյադը Երկուշաբթի օրը, ժամը 9-ին, Խորհրդին պիտի ներկայացնէ ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Յանձնակատարի գրասենեակին կողմէ իրականացուող աշխատանքները Մարդու Իրաւունքներուն շուրջ, անցեալ տարուայ Մարտ ամսի Խորհուրդի նիստէն ի վեր: Այս երեք շաբաթեայ նիստերուն ընթացքին՝ Խորհուրդը պիտի քննարկէ մարդու իրաւունքներու փորձագէտներուն կողմէ ներկայացուած աւելի քան հարիւր զեկոյց, նաեւ այլ քննչական մարմիններէ եւ երկիրներէ եկող բազմաթիւ այլ նիւթեր: Այն նաեւ պիտի անցընէ երեք թեմատիկ քննարկումներ եւ պիտի քննէ ընդունելու համար 14 երկիրներէ փոխանցուող իր աշխատանքային խումբերու զեկոյցները, որոնք կ'ընդգրկեն անոնց պարբերական համընդհանուր գործերը:

Այստեղ կը ներկայացնենք Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ Պարոն Արմենակ ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆԻ 2018 թ.-ի Յունիսի 26-ի խօսքը.

Կէտ 4.- Մարդու Իրաւունքներու կառուցուածքը, որ կը պահանջէ Խորհուրդի ուշադրութիւնը:

Պարոն Նախագահ, Մենք կը ցանկանք Խորհուրդի ուշադրութիւնն ուղղել յատկապէս երկու զգայուն կէտերու վրայ:

Առաջին կէտ - Տարածքներ բռնագրաւելու իրավիճակին, որ կ'աճի Միջին Արեւելքի շարք մը երկրներուն մէջ՝ ինչպէս Իրաքի, Սուրիոյ, Կիպրոսի, նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն: Մէկը միայն ետեւէն անոնց ինքնիշխանութիւնը կը գերոյանայ, ազաւորութիւնը կ'առաջացնէ Պետութիւններու մասնակի կամ ամբողջական ոչնչացում:

Երկրորդ կէտ - Անպաշտպան բնիկ ժողովուրդները կը ցեղասպանուին, կ'ոչնչացուին, կը մանրացուին, կը քայքայուին պետական զանգուածային

ոչնչացման Պետական համակարգերով առանց որեւէ փոխադրման, կամ նոյն-իսկ գոյութեան իրաւունքի ակնյայտ ճանաչման, ինչը այսօր փոխարինուած է փախստական դառնալու կամայական կարգավիճակով՝ լրացնելու համար Մարդու Իրաւունքներու կիրառութեան կամաւոր ընտրութեան բացթողումները:

Որո՞նք են այս ապակառուցողական եւ աղետալի իրավիճակի իրական պատճառները.

Այն փաստը, որ գրեթէ 100 տարի առաջ Մեծ պատերազմէն սկսեալ՝ Ազգերու Լիգան ստեղծուեցաւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի պաշտպանութեան համար, եւ ապահովելու համար բոլոր 154 փոքր Պետութիւններու անկախութեան եւ տարածքային ինքնիշխանութեան փոխադարձ երաշխիքը՝ Կայսրութիւններէն:

Նկատի ունենալով Ազգերու Լիգան՝ Նախագահ Ուիլսոնը հաստատեց, որ պէտք է ձեւաւորուի Ազգերու ընդհանուր միութիւն մը:

Ի՞նչ է դրութիւնը այսօր: Հայ ժողովուրդի դէմ կատրուած ցեղասպանութիւնը, մօտ երկու միլիոն բնիկ ժողովուրդ համակարգուած ծեւով բնաջնջուած է, քաղաքակրթութիւն մը ոչնչացուած է, Արեւմտեան Հայաստանը անկախ Պետութիւն ճանչցուած է Ղաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ, անոր սահմանները գծուած են Նախագահ Ուիլսոնի կողմէ, սակայն ան ՄԱԿ-ի անդամ չէ տակաւին՝ քանի որ Թիւրքիան զայն բռնագրաւած է:

Այնուամենայնիւ լուծումը գոյութիւն ունի: Ոճրագործ Պետութիւնները օրինական ճանապարհով հնարաւորին չափ շուտ պէտք է պատասխան տան իրենց արարքներուն, եւ եւ փոխհատուցեն, եւ մինչեւ աշխարհը կը կարգաւորէ այս բնոյթի յանցագործութեան համար փոխհատուցման հարցը՝ ցեղասպանութեան հետ կապուած յանցագործութիւններու չարորակ ուռուցքները կը տարածուին բոլոր ազգերուն եւ ժողովուրդներուն վրայ, եւ մենք այլեւս չենք կրնար խօսիլ ինքնորոշման մասին՝ այլ ինքնառնչացման, ինչը անխուսափելի իրականութիւն է, Մարդու Իրաւունքներու կառուցուածքը պարտադրաբար պէտք թափանցիկ ըլլայ եւ բոլոր տուեալները հաշուի առնէ ի ծնէ:

Ժորէսը 1899 թ.-ին հաստատեց. «Մենք հասած ենք այն ժամանակին՝ երբ մարդկութիւնը այլեւս չի կրնար ապրիլ՝ քանի իր բռնիքներուն մէջ սպաննուած ժողովուրդի մը մարմինը կայ»: Քսաներորդ դարը դաժանօրէն կը ժխտէ այն՝ ինչ տեղի պիտի ունենայ քսանմէկերորդ դարուն:

Շնորհակալութիւն Պարոն Նախագահ:

Արմենակ ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ

Արեւմտեան Հայաստան Ազգային Խորհուրդի պատուիրակութեան մասնակցութիւնը ՄԱԿ-ի Մարդու Իրաւունքներու Խորհուրդի 37-րդ նստաշրջանին

Ժընեւ, 15 Մարտ 2018 թ.

Կէտ 5 - Կառուցուածքներ ու մեքանիզմներ՝ մարդու իրաւունքները պաշտպանելու Օայրահեղ աղբատութեան պատճառները, անոնց անտեսումը, ներառեալ փոքրամասնութիւններու եւ բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներու լուրջ խախտումները՝ չեն գտնուիր մեր միտքերուն մէջ, սակայն ներկայ են շուկայի կոյր օրէնքներով առաջնորդուող համաշխարհայնացման ծայրահեղ ազատականներու տեղեկագիրներուն մէջ:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ձախողուած է պաշտպանելու ազգային փոքրամասնութեան մը պատկանող անձի իրաւունքները, մշակութային, ծագումնաբանական եւ լեզուական փոքրամասնութիւններու իրաւունքները:

Միջազգային Պալմանագիրի 27-րդ 10-ուածը, որ կը վերաբերի 1966 թուականին ընդունուած քաղաքացիական եւ քաղաքական իրաւունքներուն, ուր ՄԱԿ-ի յայտարարութիւնն է յանձինս ազգային, ծագումնաբանական եւ լեզուական փոքրամասնութիւններուն՝ սակայն ան 1992 թուականէն ի վեր չէ կիրառուած, Պետութիւններու քաղաքական կամքի բացակայութեան պատճառով:

Արեւմտեան Հայաստանի մէջ բնիկ Հայերու բնաջնջումը՝ հիմք ծառայած է ստեղծելու գենոսիդ (ցեղասպանութիւն) եզրոյթը, եւ զայն ծածկագրելու միջազգային իրաւունքի ծիրէն ներս: Ցեղասպանութենէն վերապարծներու սերունդները կը պահանջեն իրենց նախնիներու տարածքին վերադառնալու իրաւունքը, եւ Թիւրքիոյ կողմէ իրենց ազգային արժէքներու եւ մարդկային տեսակի պաշարներու ապօրինի սեփականացման դատապարտումը:

Այս պահին Թիւրքիան միաբանութեամբ ՆԱՏՕ-ի զօրքերուն եւ Զինադիստներու հետ գաղտնի միաբանութեամբ, նաեւ Արեւմուտքի բարեհաճութեամբ՝ կը կարելորէ իր ռազմական յարձակումը Սուրիոյ հիւսիսի Աֆրիկի քաղաքի մէջ գտնուող բնիկ ժողովուրդներուն եւ փոքրամասնութիւն կազմող քիւրդներուն վրայ:

Թիւրքաժ Ամարուն, Համաշխարհային Խաղաղութեան Կոնֆերանսը եւ բնիկ ժողովուրդներու ներկայացուցիչները ստորագրած են Յայտարարութիւն մը, որ կը պահանջէ Անվտանգութեան Խորհուրդի հրատապ հանդիպումը՝ որպէսզի դատապարտեն Թիւրքիոյ

Լիդիա Մարկոսեան
Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային
Խորհուրդի պատուիրակութեան անդամ

Լոնդոնի մէջ կը շարունակուի CONIFA-ի աշխարհի առաջնութիւնը

Արեւմտեան Հայաստանի
ֆուտբոլի ազգային հաւաքականը

Լոնդոնի մէջ շարունակուող CONIFA-ի աշխարհի առաջնութեան ընթացքին՝ Արեւմտեան Հայաստանի հաւաքականն արդէն անցուցած է երեք խաղ: Փանջաբի դէմ խաղին՝ Արեւմտեան Հայաստանի հաւաքականը 1:0 յաղթեց, իսկ Կաբիլիայի դէմ խաղին՝ գրանցեց բարձրաթիչ յաղթանակ՝ 4:0 հաշուով, առաջ անցնելով հակառակորդ թիմէն:

CONIFA-ի աշխարհի առաջնութեան D խումբին մէջ Արեւմտեան Հայաստանի հաւաքականը 7 միաւորով առաջատարն է:

Նշենք, որ Արեւմտեան Հայաստանի դաժան ճակատագիրին պատճառով՝ Արեւմտեան Հայաստանի ֆուտբոլի ազգային հաւաքականն առանձին կը ներկայացնէ Արեւմտեան Հայաստանի բնիկ հայ ժողովուրդը, պայքարելով CONIFA-ի՝ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ չճանաչուած պետութիւններու աշխարհի առաջնութեան:

Արեւմտեան Հայաստան Պետութիւնը ՄԱԿ-ի կողմէ չէ ճանաչուած՝ Թիւրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած ըլլալուն պատճառով:

Այս տարի մեր թիմին կ'աջակցին միջազգային ֆուտբոլիստներ Արթուր Եղիզարեանը եւ Գէորգ Կասպարովը: Հաշուի առնելով հաւաքականի յաջող խաղերը՝ թիմը եզրափակիչ դուրս գալու մեծ հնաւանդութիւններ ունի:

Արեւմտեան Հայաստանի խորհրդարան

Արեւմտեան Հայաստանի խորհրդարանն ու օրենսդիրներու ընտրութիւնները 2018

Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային խորհուրդի պաշտօնական յայտարարութենէն ետք՝ 2004 թ.-ի Դեկտեմբեր 17-ին Շուշիի մէջ, Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Համագումարը (AAAO) առաջին անգամ գումարուեցաւ Ստեփանակերտի մէջ 2005 թ.-ին, ապա 2007 թ.-ի Յունուար 20-ին Փարիզի մէջ, եւ ան Արեւմտեան Հայաստանի աւելի քան 10 միլիոն հայերու բոլոր սերունդներու ներկայացուցչական մարմինն է:

Ան 2006 թ.-ի Յուլիսին գրանցուեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան շրջանակներէն ներս Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի հովանիին տակ՝ պաշտպանելու համար բնիկ հայ բնակչութեան իրաւունքները: Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Համագումարը (AAAO) մաս կազմեց Բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներու մասին հռչակագիրի իրագործման՝ համագործակցութեամբ փորձագետներու, ինչպէս տիկին Երիկա Իրէն Ա. Դայէսի եւ ժող. Մարտինէ Կոբոյի:

Բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներուն մասին Հռչակագիրը ընդունուցաւ 2007 թուականի Սեպտեմբեր 13-ին, ժընեւի մէջ, 144 անդամ Պետութիւններուն կողմէ:

Թէեւ Պետութիւններուն չի պարտադրուիր Հռչակագիրը՝ սակայն այնուամենայնիւ ամբողջ աշխարհի աւելի քան 350 միլիոն բնիկներուն համար ընդհանուր հիմք է, ներառեալ Արեւմտեան Հայաստանի Հայերուն համար, որոնք գոյութիւն ունեցած են իրենց նախնիներու տարածքին վրայ, իրենց քաղաքակրթութեան օրրանին մէջ՝ պատմութեան անյայտ ժամանակներէն ի վեր:

Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու իրաւունքներուն վերաբերող 2007 թուականի Յունուար 20-ի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի պատուիրակութիւններու պաշտօնական հռչակագիրին հիման վրայ՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու պատմութեան մէջ առաջին անգամ Ֆրանսայի մէջ ընտրութիւններ կայացան 2007 թ.-ի Հոկտեմբեր 15-ին, ապա 2010 թ.-ի Փետրուար 14-ին ընտրելու համար Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Համագումարի պաշտօնական ներկայացուցիչները:

2013 թ.-ի Մայիս 24-ին որոշուեցաւ ձեւաւորել Արեւմտեան Հայաստանի խորհրդարանը, ըստ այնմ կազմուեցաւ ընտրական յանձնաժողով մը, կազմակերպելու համար Արեւմտեան Հայաստանի խորհրդարանի պատգամաւորներու ընտրութիւնը:

Ընտրութիւններուն արդիւնքները հրապարակուեցան 2013 թ.-ի

Դեկտեմբեր 16-ին՝ Արեւմտեան Հայաստանի խորհրդարանի պաշտօնական կայքին մէջ: Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) 64 անդամներու ընտրութիւնն ու առաջին հինգ տարիներուն համար անոնց լիազօրութիւնը հաստատուցաւ:

2016 թ.-ի Մայիս 9-ին Արեւմտեան Հայաստանի առաջին Սահմանադրութիւնը ընդունուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային խորհուրդի, Կառավարութեան եւ Ազգային ժողովին (խորհրդարանին) կողմէ:

Արեւմտեան Հայաստանի Սահմանադրութեան հիման վրայ, 2017 թ.-ի Հոկտեմբեր 29-ին ընդունուեցաւ նոր ընտրական յանձնաժողով ստեղծելու մասին որոշումը, 2018 թ.-ին կազմակերպելու համար Արեւմտեան Հայաստանի խորհրդարանի պատգամաւորներու ընտրութիւնը՝ երկրորդ հնգամեայ լիազօրութեան համար:

http://www.western-armenia.eu/WAP/2017/Endrutyuner/Vorochum_2018_Orentsdragan_Endrutyuner-29.10.2017.pdf

Իրենց թեկնածութիւնը առաջադրող Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիները՝ պէտք է գրաւոր դիմեն մինչեւ 2018 թ.-ի Օգոստոս 15-ը, հետեւեալ հասցէին. haybachdban@wanadoo.fr

Հայ, Պոնտոսցի, Քիւրդ, Ասորա-Քաղդէացի եւ այլ մարդիկ որոնք Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքացիներ են, կան կը ցանկան դառնալ՝ այս յղումով կը հրաւիրուին գրանցուելու գալիք ընտրութիւններուն մասնակցելու համար:

Ֆրանսերէն-հայերէն: <http://www.western-armenia.eu/WAP/Petition/Enregistrement-fr-arm.php>

Ռուսերէն-անգլերէն: <http://www.western-armenia.eu/WAP/votes/Registration-en-ru.php>

Ֆրանսերէն-թրքերէն: <http://www.western-armenia.eu/WAP/votes/Kayit-fr-turc.php>

Ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան 2018 թ.-ի Նոյեմբեր 22-էն Նոյեմբերի 30-ը, մինչեւ 00:00 ժամ:

Ընտրութիւններուն արդիւնքները կը ներկայացուին 2018 թ.-ի Դեկտեմբեր 8-էն սկսեալ՝ ընտրական Յանձնաժողովի միջոցով, նախագահական հրամանագիտով:

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը այս տարի եւս Ցեղասպանութեան զոհերը յիշատակեց Ծիծերնակաբերդի մէջ 28 Ապրիլ 2018

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան նախաձեռնումով Ծիծերնակաբերդի համալիրին մէջ՝ 28 Ապրիլ 2018-ին տեղի ունեցաւ ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին նուիրուած պաշտօնական միջոցարում:

Ներկայ էին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանը, Վարչապետ Գառնիկ Սարգիսեանը եւ կառավարութեան անդամ նախարարներն ու Երեւանի մէջ գտնուող Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի բոլոր պատգամաւորները:

Ներկայ էին նաեւ բազմաթիւ հիւրեր՝ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան ներկայացուցիչներ, տարագիր սփիւրքի մտաւորականներ, Արցախեան ազատամարտիկներ, Կիլիկիոյ

Հայերու ազգային խորհուրդի անդամներ, ազգային փոքրամասնութիւններու ներկայացուցիչներ, արուեստագէտներ եւ համակիրներ: Միջոցառման ընթացքին տեղի ունեցան քաղաքական եւ ազգային բովանդակութեամբ կարեւոր ելոյթներ՝ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքական եւ իրաւական ներկայ կարգավիճակին, եւ զայն ազատագրելուն ուղղուած պետական աշխատանքներուն մասին: Շեշտը դրուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի ողջ Հայութեան մօտ՝ իր ազգային, քաղաքական եւ իրաւական իրաւունքներուն նկատմամբ գիտակցութեան մակարդակի զաւգացման անհրաժեշտութեան վրայ: Տեղի ունեցաւ նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան նոր քաղաքացիներուն անձնագիրներ շնորհելու նախագահական արարողութիւն:

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան Կրթութեան Նախարարութեան ուղեւնիչը

Հայոց Պատմութեամբ մեզի յայտնի ժամանակներու ամենամեծ իմաստասէր հայորդին Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցն է, որ աւանդած է, թէ այս աշխարհը դպրոց է, ուր կը ծնուին մարդիկ՝ որպէսզի կրթութիւն ու հնարաւորին չափ կատարելութեան հասնին, եւ օգտակար դառնան հեռու եւ մօտիկ մարդկութեան:

Մա այն խարխիսն է, որուն յենուելով նորածինը կը ձեւաւորուի եւ ժամանակի հետ կը կայանայ որպէս պիտանի ՄԱՐԴ:

Ահա ՀԱՅ մարդու գիտակցութեան առաջնահերթութիւնը, որմէ կը բխին ինքնաձանաչողութեան ապա եւ ընդհանուր ձանաչողութեան կառուցողական նախադրեալները:

Մարդկութեան մեծագոյն դժբախտութիւններէն մէկն այն է, որ շատ շատերը աշխարհ կուգան ու կը մեկնին անկէ՝ չդառնալով ինքնուրոյն անհատականու-

թիւն ընդհանրապէս: Այո, կրնան ձեռք բերել կրթութիւն, արհեստ, բարձրագոյն ուսում, տիտղոսներ, հարստութիւն՝ բայց իրենց տեղը չեն գտներ հանրութեան մէջ, որովհետեւ չեն կրնար բացայայտել իրենց գոյութեան բուն նպատակն ու առաքելութիւնը, եւ աջ ու ձախ կը խարխափին ամբողջ կեանքի ընթացքին, եւ այդ պատճառով ալ վնաս կուտան շրջակայտին՝ գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար, փոխանակ օգտակար ըլլալու:

Ինչո՞ւ, որովհետեւ իրենց կեանքի սկզբնական շրջանին չեն ստացած այն անհրաժեշտ ձանաչողական գիտելիքները՝ որոնցմով պիտի նաւարկէին կեանքի յորձանուտին մէջ: Հայ մարդն ի սկզբանէ եւ մինչեւ 19-20-րդ դարերու ցեղասպանութիւնը՝ ունեցած է կենցաղավարութեան եւ զարգացման բոլոր կարգ ու կանոնները, եւ ապրած է անոնցմով, եւ դարեր շարունակ հեռու մօտիկ ազգերու կողմէ ճանչցուած է Աստուածային Օրէնքներու կրող, իր երկիրն ալ Օրէնքներու երկիր՝ բայց վերջին 150 տարիներուն օտարները այդ ամէնը ներկայացուցած են որպէս ՀԱՅ մարդու մեծամտութիւն, հիւանդագին հոգեբանութիւն, մինչդեռ երբ կը նայիս շուրջ բոլորդ՝ կը տեսնես ՀԱՅ մարդու վերելքներն ու յաջողութիւնները աշխարհի բոլոր կեդրոններուն մէջ, բացի իր երկիրէն:

Ցեղասպանութիւնը խարխլեց ՀԱՅ մարդու հաւատքն իր պապերու փոխանցած խորհուրդներուն եւ թողած մշակութային ժառանգութեան հանդէպ, ու կտրեց զինք իր արմատներէն:

Եւ մեր գիտուններէն ոմանք ամբողջ մէկ դար ու աւելի ինկան մեր անկման պատճառները որոնելու ետեւէ, մեղադրեցին թիւրքին, հրեային, պարսիկին, արաբին, ապա եւ անգլիացիին ու ֆրանսացիին, ռուսին՝ բայց չնայեցան մեր պատմութեան էջերուն խորքերը, կամ չըմբռնեցին անոնց մէջ դրուած ուղերձները, ուստի եւ չկրցան ուղղել մեր ազգը դէպի աղբիւրը լոյսի, որով կարելի էր բուժուիլ ու վերակառուցուիլ:

Այսօր կրնանք հաւաստիացնել, որ գտնուած են հիմքերը ՀԱՅ դպրոցի, որով առաջին հերթին մեր լեզուն կը բարձրանայ համաշխարհային բարձրագոյն պատուանդանին, անոր յենուած մեր մշակոյթը կրնայ տալ կիրառական նորարարութիւններ, կը ճշգրտէ մարդկութեան պատմութեան իսկութիւնը, ժամանակագրութիւնը, եւ կրնայ բացայայտել գալիքի գիտութիւնները:

ՄՈՎՍԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի

Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարար

Հայ ազգային երաժշտական դպրոց

19-րդ դարուն Կոմիտաս վարդապետը ուսումնասիրեց հազարաւոր տարիներու պատմութիւն ունեցող հայկական մշակոյթը, մաքրեց զանոնք օտար ազդեցութիւններէ եւ ստեղծեց ազգային երաժշտական դպրոց: Ցեղասպանութենէն ետք ո՛չ Արեւմտեան Հայաստանի, ո՛չ ալ Սովետական Հայաստանի մէջ կեանքի կոչուեց այդ դպրոցը: Արեւմտեան Հայաստանի մէջ ընդհանրապէս արգիլուեցաւ <<հայ>> բառը, իսկ Սովետական Հայաստանի երաժշտական մասնագիտական դպրոցի հիմքին դրուեցաւ Եւրոպական համակարգը, որն զգալի տարբերութիւններ ունի մեր ազգային երաժշտութենէն:

<<Հայկական եկեղեցական եւ ժողովրդական երաժշտութիւնը հիմնուած է ոչ թէ Եւրոպական ութնեակի համակարգի վրայ, այլ քառալարի սիստեմի վրայ՝ այնպէս, որ նախորդ քառեակի վերջին ծայրը կը դառնայ յաջորդի առաջին ծայրը:

Մեր երաժշտութիւնն իր ամբողջ ազգային ոգիովն ու ոճով նոյնքան արեւելեան է, որքան որ պարսկական-արաբականն է. բայց ո՛չ պարսիկ-արաբականը մերն է, և ո՛չ ալ մերը նորա մի մասն է. այլ խնդիր է՝ թէ նոցա ազդեցութեան ենթարկուած է. ճիշտ այնպէս, որպէս մեր լեզուն հնդ-Եւրոպականի մէկ ճիւղն է, այսպէս են և պարսկերէնը, քրդերէնը, գերմաներէնը, եւ այլն, բայց մեր լեզուն ո՛չ գերմաներէն, ո՛չ քրդերէն եւ ո՛չ ալ պարսկերէն է>>: Կոմիտաս

Հայութեան պահպանութեան համար շատ կարեւոր կը համարենք մշակոյթի մաքուր, ճիշտ մատուցումն ու տարածումը: Ատոր համար կարեւոր խնդիր է ազգային <<դպրոցի>> ստեղծումը:

Արեւելեան Հայաստանի մէջ հեշտ է խնդիր լուծումը: Արդէն որոշ քայլեր կ'արուին ազգագրական երգերը տարածելու համար, որոնք պիտի անհրաժեշտութիւն ստեղծեն աւելի մասնագիտական լուծումներու համար՝ երգուսուցումներ, ծայնագրութիւններ, դասախօսութիւններ, պարուսուցումներ....

Արեւմտեան Հայաստանի մէջ աւելի բարդ է խնդիրը: Հաւանաբար անհրաժեշտութիւն կայ էլեկտրոնային՝ տարբերակով աշխատելու: Օրինակ, եթէ ստեղծուի կայք մը, ուր ամփոփուած կ'ըլլան ազգագրական երգերու ծայնագրութիւններ, Կոմիտասի յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները, տարբեր երաժիշտներու մշակումներ ու աշխատութիւններ, ինչը լաւ ուղղութիւն կրնայ դառնալ որեւէ սկսնակ երաժիշտի կամ առհասարակ ազգային մշակոյթով հետաքրքրուող անձի համար:

Անի Նաւասարդեան

Արեւմտեան Հայաստանի Մշակոյթի Նախարար

Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստան

Ի գիտութիւն Արեւմտեան Հայաստանի թէ՛ գրաւեալ տարածքներուն վրայ ապրող, եւ թէ՛ աշխարհասփիւռ տարագիր Հայութեան

Բաց նամակ Կարօ Փայլանին

Յարգելի Տեառ Փայլան,

Իմ հայրական գերդաստանս ալ Ստամբուլի Հայեր էին: Մեծ հօրս հայրը անմիջապէս փոխադրուեցաւ Ադանա, երբ Հայկական Լեզիոնը Գիլիկիան ազատագրեց 1918-ի վերջերը: Բայց յետոյ չհանդուրժելով Աթաթիւքի 1923-ին հռչակած նոր Թիւրքիոյ իշխանութիւնը՝ որոշեց գաղթել Սուրիա:

19 Յունուար 1920-ին Վերսայի խաղաղութեան վեհաժողովը դէ ֆակտո ճանչցաւ Հայաստան Պետութիւնը, եւ 22 Նոյեմբեր 1920-ին ԱՄՆ նախագահ Ուիլսոնը իր պարտադիր իրաւարար վճիռով հաստատեց Հայաստան պետութեան եւ Թիւրքիոյ միջեւ սահմանագիծը, ըստ որուն Թիւրքիան յաջորդ օրը ալ Հայկական տարածքները պէտք է յանձնէր Հայկական կառավարութեան, ինչը տեղի չունեցաւ, հետեւաբար եւ ըստ 1907-ի Հաագայի 4-րդ պայմանադրութեան 3-րդ մասի 42-րդ յօդուածին Ուիլսոնի իրաւարար վճիռով յատկացուած Հայկական տարածքները ստացան գրաւեալ երկրի կարգավիճակ:

Այսօր գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի թէ՛ տարածներէն ներս ապրող եւ թէ՛ ցեղասպանութենէն փրկուածներու տարագրեալ Հայութեան սերունդները կը պայքարին միջազգային օրէնքներով Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքները պաշտպանելու եւ զայն ազատագրելով՝ հոն վերադառնալու նպատակին համար, ունենալով մէկ եւ միակ ծրագիր՝ վերականգնել վերոյիշեալ միջազգային ճանաչում ստացած ինքնիշխան Հայաստան պետութիւնը, Արեւմտեան Հայաստանի Ուիլսոնեան տարածքներուն վրայ, եւ Հայկական դրօշակի ներքոյ: Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին ապրող եւ այնտեղէն աշխարհասփիւռ դարձած ողջ ժողովուրդը այլ ծրագիրներ չունի՝ եւ ոչ ոք իրաւունք ունի մեր անունով հաղէս գալու կամ այլ ծրագիրներ առաջարկելու:

Դուք՝ Արեւմտեան Հայաստանը բռնագրաւող Թիւրքիոյ Հանրապետութեան քաղաքացին էք: Հիմնադիր անդամ էք թրքական կուսակցութեան մը, որ հիմնադրուած է ու կը գործէ ըստ Թիւրքիոյ օրէնքներուն եւ սահմանադրութեան, ու ի նպաստ Թիւրքիոյ գերագոյն շահերուն, որոնք ոչ մէկ ձեռով կապ ունին ձեր նշած "հայաշխարհին" հետ:

Վերջին օրերուն ձեր կատարած յայտարարութեամբ ինքներդ ձեզ ներկայացնելով "հայաշխարհի" ներկայացուցիչը՝ ոչ միայն քաղաքական տհասութիւն է ու տգիտութիւն, այլեւ խիստ անպատասխանատու եւ վնասակար է Հայութեան գերագոյն շահերուն եւ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրման գործընթացին:

Ձեր կուսակցութիւնը՝ որու անունը (Ժողովուրդներու Ժողովրդավարական Կուսակցութիւն) կը պարզաբանէ իր նպատակը, այն է՝ փակել Թիւրքիոյ անցեալի մութ էջերը ու հիմնադրել ժողովրդավար նոր Թիւրքիա, որտեղ ժողովուրդները կողք կողքի կ'ապրին ազատ ու երջանիկ թիւրք ինքնութեան ներքոյ եւ թրքական դրօշակին տակ, որպէս տարբեր էթնիկ ծագումով թիւրքեր: Այսինքն այլ բառերով՝ վերականգնել Օսմանեան կայսրութեան Ժամանակի կարգավիճակը: Նոյն այն ինչին՝ որուն կը ձգտի Պարոն Էրդողանը:

Դուք որպէս Թիւրքիոյ քաղաքացի՝ ազատ էք ձեր քաղաքական որեւէ դիրքորոշումը ունենալու, ըստ ձեր ազատ համոզումին ու սեփական նպատակներուն, բայց երբէք ազատ չէ՛ք հանդէս գալու Հայկական տարագիր սփիւռքի անունով, երբէ՛ք:

Դուք նոյնիսկ Թիւրքիոյ Հայութեան ներկայացուցչական հանգամանքին չէ՛ք կրնար հաւակնիլ, ի հարկէ ո'չ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներէն ներս, եւ ոչ ալ մնացած Թիւրքիոյ (այսինքն Անկարայի, Ստամբուլի, Իզմիրի...եւայլն): Ներքին

կարգով՝ դուք կը ներկայացնէք միայն ձեր սեփական ընտանիքը եւ ձեր կուսակցութիւնը: Իսկ արտաքին ճակատի վրայ՝ դուք կը ներկայացնէք Թիւրքիոյ իշխանութիւնները: Հետեւաբար դուք իրաւունք չունի՛ք Թիւրքիայէն դուրս հանդիպումներ կատարելու տարագիր Հայկական սփիւռքին հետ, ու կոչերով հանդէս գալով տարագիր Հայկական սփիւռքի ներդրող ծառայեցնէք Թիւրքիոյ ներքին քաղաքականութիւններուն, ինչպէս ըրիք 2017-ին՝ ձեր Գանադա եւ ԱՄՆ կատարած այցելութեան ընթացքին:

Դուք այս ձեռով կը շահագործէք ողջ Հայութեան զգացմունքները՝ մանաւանդ տարագիր Հայկական սփիւռքի, որ ձեզ յարգելով որպէս Հայ՝ միայն ազնիւ եւ սիրալիր վերաբերմունք կը ցուցաբերէ, որպէսզի դուք ձեզ լաւ զգաք Հայկական մթնոլորտէն ներս, բայց միայն այդքան: Հայութեան ազնուութիւնը շահագործելը՝ այսուհետեւ հաշտ աչքով պիտի չդիտուի, այլ պիտի որակուի որպէս թրքական թշնամական արարք՝ կատարուած Հայու մը միջոցով:

Դուք ազատ էք նոյնիսկ այցելելու Հայաստանի Հանրապետութիւն՝ որպէս Թիւրքիոյ օրէնսդիր մարմնի ներկայացուցիչ, միջնորդութեան առաքելութիւն կատարելու երկու երկիրներուն միջեւ, դիւանագիտական յարաբերութիւնները կարգաւորելու նպատակով: Սա երկու ինքնիշխան պետութիւններուն վերաբերող հարց մըն է, որտեղ մենք խօսք չունինք ըսելու, որքան ատեն որ երկու պետութիւնները կը գիտակցին, որ ոչ Թիւրքիոյ Հայկական ծագում ունեցող պատգամաւորը, ոչ ալ Հայաստանի Հանրապետութիւնը իրաւունք ունին հանդէս գալու Արեւմտեան Հայաստանի տարագիր կամ գրեւեալ տարածքներէն ներս ապրող Հայութեան անունով, կամ Արեւմտեան Հայաստանի սահմաններուն վերաբերեալ որեւէ համաձայնութիւն կնքելու:

Յարգելի Պարոն Փայլան, անգամ մը եւս յիշեցնենք, որ դուք Թիւրքիոյ խորհրդարանի պատգամաւոր էք, եւ դուք այդտեղ երբ Թիւրքիոյ իշխանութիւններուն կ'առաջարկէք ընդունիլ ցեղասպանութիւնը՝ զայն կը կատարէք որպէս նախապայման՝ որպէսզի Թիւրքիոյ իշխանութեան եւ դրօշակին տակ ապրող թիւրքերը, քիւրդերը, յոյները, եզդիները, ալեւիները եւ հայերը ապրին խաղաղ ու համերաշխ, ինչպէս հաւասար իրաւունքներ վայելող քաղաքացիներ: Դուք այդ երբէք չէք ըրած Արեւմտեան Հայաստանի իրաւունքները վերականգնելու նպատակով, կամ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրման նպատակով: Մենք լաւ կը գիտակցինք, որ դուք չէք կրնար նման ելոյթով հանդէս գալ Թիւրքիոյ խորհրդարանէն ներս՝ ձեր անձնական անվտանգութեան պատճառներով, եւ երբէք չենք ցանկար որ ձեր յարգելի անձը ենթարկուի որեւէ վտանգի: Հետեւաբար, եթէ իսկապէս կը ցանկաք օգտակար դառնալ Հայութեան ապա խորհուրդ կուտանք, որ դուք ձեզ չտրամադրէք եւ չծառայէք ի նպաստ Հայութեան թշնամիներու ծրագիրներուն:

Կը վստահեցնենք ձեզի, որ Թիւրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւնը կ'իրականանայ միայն ու միայն այն Ժամանակ՝ երբ կը գործադրուի ՄԵՐԻ դաշնագիրը, եւ ըստ որում կը վերականգնուին թէ՛ Արեւմտեան Հայաստանը եւ թէ՛ Քրդական ինքնավար մարզը: Թէ՛ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներէն ներս ապրող եւ թէ՛ այնտեղէն տարագիր աշխարհասփիւռ Հայութիւնը՝ այսօր օգտուելով միջազգային իրաւունքով երաշխաւորուած ազատագրական պայքարի իրաւունքէն, ունի ազգային իր սեփական ծրագիրը որու իրագործման համար ոչ մէկ ներկայացուցիչի կարիքը չ'ունի Թրքական խորհրդարանէն ներս:

Գառնիկ Սարգիսեան՝

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ

07 Յունիս, 2018 թ.

ՀԱՆՉՆԱՆՔ ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Վիգեն Կ. Թոսունեան

ԳԱԲՈՆԵՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ ՎԱՆԸ

Արեւմտեան Հայաստան վերադառնալու համար նախ պէտք է որ մտքով վերադառնանք հոն, ճանչանք այդ շրջանները իրենց մշակոյթով, նիստուկացով: Դանչանք իւրաքանչիւր քաղաք, գիւղ, գաւառ, գետ, լեռ, բլուր իր առանձնայատկութիւններով: Այս անկիւնը պիտի ունենայ այդ նպատակը: Արեւմտեան Հայաստանը կը բաղկանայ վեց նահանգներէ՝ Վան, Բաղէշ կամ Պիթլիս, Կարին կամ Էրզրում, Խարբերդ կամ Մամուրէթ Էլ Ազիզ, Տիգրանակերտ կամ Տիարպէթիր եւ Մեքաստիա կամ Սվազ:

Վասպուրական նահանգը եղած է մեր պատմական տասնհինգ նահանգներէն մէկը եւ ունեցած է մեծ կարեւորութիւն Այրարատ նահանգին հետ միասին, որովհետեւ կը գտնուէր երկրի կեդրոնական մասին մէջ: Վասպուրականը եղած է Ուրարտացիներու թագաւորութեան ամենակարեւոր նահանգը եւ Սարգուրի Ա. Թագաւորը (Ք.Ա.835-825) իր մայրաքաղաքը հաստատած է Տուշպա, ներկայի Վան քաղաքին մէջ: Քաղաքին մէջ շինուած են երկրարկանի եւ եռայարկ տուններ, լայն պողոտաներ, բաղնիքներ ու այլ կառոյցներ: Քաղաքը ունէր ռազմավարական դիրք: Արեւմուտքէն պաշտպանուած էր Վանայ Լիճով, իսկ հարաւէն Հայկական Տաւրոս լեռնաշղթայի

արեւելեան լեռներով: Քաղաքին կեդրոնը հսկայ բլուրի մը վրայ կը գտնուէր միջնաբերդը, որ անառիկ ամրոց մըն էր եւ օգտագործուէցաւ բոլոր պատերազմներուն, ներառեալ 1915-ի ինքնապաշտպանութեան մարտերու ընթացքին: Ուրեմն, Վանը հին աշխարհի ամառիկ քաղաքներէն մէկն էր, որ կը գտնուի մինչեւ մեր օրերը: Քաղաքը արեւմտեան մասը, որ կը կոչուի Բուն քաղաք կամ Քաղաքամէջ անունը, երեք կողմէն շրջապատուած էր պարիսպներով, իսկ հիւսիսէն բլուրներով:

Քաղաքին այս մասը ունէր չորս դուռ: Արեւելեան դուռը կը կոչուի Թարիզի դուռ, հարաւային դուռերը կը կոչուին Նոր կամ Սարայի դուռ եւ Միջին դուռ: Իսկ արեւմտեան դուռը կը կոչուի Նաւահանգիստի դուռ: Քաղաքի հիւսիս արեւելեան կողմը կը գտնուի մէկ քիլոմէթր երկայնքով եւ 100 – 120 մետր բարձրութեամբ քառաժայռ մը, որու վրայ կը գտնուին հին բերդի (Շամիրամի բերդ) պարիսպներու եւ այլ շինութիւններու մնացորդներ ու բազմաթիւ սեպագիր արձանագրութիւններ: Այս մասին մէջ քաղաքին յատակագիծը անկանոն է, փողոցները՝ նեղ, տունները՝ իրարու կից: Քաղաքին մէջտեղը կը գտնուի շուկան, կառավարչատունը, փոստ-հեռագրատունը, զօրանոցն ու Հայոց Առաջնորդարանը: Քաղաքին արեւելեան մասը ունէր հարուստ բուսականութիւն, փարթամ այգիներ եւ կը կոչուէր Այգեստան, որ կ'երկարէր շուրջ 4-5 քմ. տարածութեան վրայ: Այստեղ էր ուռնէիներով, կաղամախիներով զարդարուած Խաչփողանի փողոցը՝ համանուն հրապարակով:

Միւս փողոցները անկանոն էին, նեղ եւ ծուռուծուռ, տունները՝ հողաշէն եւ համեստ: Այգեստանը այն ժամանակ իր մէջ կ'առնէր Հայկական, Նորաշէն եւ Ս.Յակոբ թաղերը: Այգեստանի մէջ կը գտնուէին անգլիական, պարսկական, ռուսական եւ ֆրանսական հիւպատոսութիւնները, աւետարանական հայերու դպրոցն ու որբանոցը: Ըստ աւանդութեան՝ Ասորեստանի թագուհի Շամիրամը Այգեստանի մէջ կառուցած է նաեւ իր ամառանոցը: Ուրարտացիներու Մենուա թագաւորի ջրանցքի (Շամիրամի առու) ջուրերով կ'ոռոգուէին քաղաքին հարաւային մասի արտերն ու այգիները, ուր կը մշակուէին հացահատիկներ, խաղող եւ պտուղ-բանջարեղէն, յատկապէս ծիրան, խնձոր, դեղձ, տանձ եւ ընկոյզ: ԺԹ.դարու վերջերէն մինչեւ Բ.դարու սկիզբները Վանէն կահոյքի համար ընկոյզի փայտ կ'արտահանէին Ֆրանսա (Մարսէլ):

Վասպուրականի Դիրք, Տարածութիւն եւ Բնակչութիւն

Վանի նահանգին սահմաններն են՝ հիւսիսէն Էրզրումի նահանգը, արեւմուտքէն՝ Պիթլիսի նահանգը, հարաւէն՝ Քիրտիստանը, արեւելքէն՝ Պարսկահայքը: Նահանգի տարածութիւնը մօտաւորապէս 40 հազար քառ. քմ.էր, բնակչութիւնը մինչեւ Եղեռն 350,000 էր, որոնցմէ 200,000-ը հայեր էին: Վանի նահանգը կը բաժնուէր երկու մասերու՝ Վան եւ Հեքիարի: Վանը ոչ միայն համանուն նահանգին գլխաւոր քաղաքն էր, այլեւ Արեւմտեան Հայաստանի կեդրոնական եւ հայաշատ քաղաքներէն մէկը: Վան քաղաքը կը գտնուի Վանայ լիճի ափին:

Շրջանի Նշանաւոր Վայրեր

Վան քաղաքի հիւսիս-արեւելեան մասին մէջ կը գտնուէին Թոփրակ-Կալէի բարձունքները: Ասիկա այն հռչակաւոր վայրն է, ուր կատարուած են բազմաթիւ պեղումներ ու յայտնաբերուած են թանկարժէք հնութիւններ, լոյս սփռելով Վանի պատմական մեծ անցեալին վրայ: Այդ հնութիւնները կամ յափշտակուած են, կամ տարուած են եւրոպական թանգարաններ: Վանի մէջ կը գտնուի նաեւ Ագուաի կամ Ակրփու քար կոչուող ժայռը, որ ըստ աւանդութեան, կապուած է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւն հետ: Փոքր Միերը, իր հօր՝ Դաւիթի անէծքով փակուած է այդ ժայռ – քարանձախի մէջ. տարին մէկ անգամ կը բացուէին ժայռին դռները, երկինքէն իջնող մանանայով կը սնանէին Միերն ու իր ձին, որմէ ետք, նորէն կը փակուէին ժայռին դռները:

ԱՐԵՎՍԵՄԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՈՂՋ Է՝

Արեւմտեան Հայաստանի Հայերուն, Ցեղասպանութենէն փրկուածներու եւ բռնագաղթածներու սերունդներուն, Տառապեալ Հաւուծեան

Միրելի հայրենակից,

Ժամն է իմանաս որ Արեւմտեան Հայաստանի ու Գիլիկիոյ ազատագրումը այսօր ամբողջութեամբ իրատեսական է, եւ իրականացման ենթակայ: Արեւմտեան Հայաստանի ու Գիլիկիոյ միջազգային օրէնքներով ճանչցուած իրաւունքները ուժի մէջ են եւ կիրառելի՝ անկախ ցեղասպանութեան ճանաչման հարցէն:

Այս բոլորի մասին ձեզի ոչ ոք տեղեկացուցած է: Ձեր հոգեւոր եւ քաղաքական առաջնորդները ձեզ չէ՛ն պատրաստած տէր կանգնելու ձեր իրաւացի եւ անգուգական իրաւունքներուն, նոյնիսկ ձեր գիտակցութեան չէ՛ն յանձնած որ այդ իրաւունքներուն իրականացումը կախեալ է միայն ու միայն ձեր կամքէն եւ վճռակամութենէն: Ընդհակառակը, անոնք ոչ մէկ միջոց խնայեցին օրրանին մէջ իսկ խեղդելու անցեալ տասնամեակներուն ընթացքին տեղի ունեցած բոլոր լուրջ ձգտումները՝ մեր գրաւեալ Հայրենիքի ազատագրման ուղիով:

Ինչո՞ւ: Հարցումը ուղղէ՛ք անոնց՝ իսկ մենք պիտի ստանձնենք իրենց բաց թողած պատասխանատուութիւնը, ձեր գիտակցութեան յանձնելով այն բոլոր ճշմարտութիւնները մեր ազգի իրաւունքներուն եւ գրաւեալ Հայրենիքի ու անոր միջազգային օրէնքներով ազատագրման հնարաւորութիւններուն մասին:

Ճշմարտութիւններ

1. Արեւմտեան Հայաստանը միջազգային ճանաչում ըստացած պետութիւն մըն է

Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտին՝ Վերսալի խաղաղութեան վեհաժողովի արդիւնքներէն մէկն էր, որ դաշնակից տէրութիւններու գերագոյն խորհուրդը որոշեց De facto ճանչնալ **Հայաստան պետութիւնը** 19 Յունուար 1920-ին, անոնք շուտով նաեւ De jure ճանչցան զայն՝ Սան Ռեմոյի մէջ 11 Մայիս 1920-ին: Ըստ միջազգային օրէնքի՝ **պետութիւններու ճանաչումները վերջնական են եւ անբեկանելի:**

Իսկ Ռուսաստանը արդէն աւելի վաղ, 11 Յունուար 1918-ին՝ պետական հրամանագիրով ճանչցած էր Արեւմտեան Հայաստանի անկախութեան իրաւունքը, եւ այդ հրամանագիրը ամրապնդուած է Ռուսաստանի առաջին հանրապետութեան սահմանադրութեան մէջ, որն ալ ուժի մէջ է մինչեւ օրս, որովհետեւ ներկայ Ռուսաստանի Դաշնութիւնը ինքզինք

յայտարարեց ըլլալ առաջին հանրապետութեան շարունակող պետութիւնը:

2. Մերի խաղաղութեան դաշնագիրը տակաւին ՌԻԺԻ ՄԷՋ Է

Սան Ռեմոյի մէջ 11 Մայիս 1920-ին, դաշնակից տէրութիւններու գերագոյն խորհուրդը եւ **Հայաստան պետութեան** ներկայացուցիչները ստորագրեցին Մերի խաղաղութեան դաշնագիրը, իսկ Թրքական կողմը զայն ստորագրեց 10 Օգոստոս 1920-ին: Տարագիր Հայութեան քաղաքական ղեկավարները ողջ մէկ դար Հայոց պատմութեան ամենամեծ **ՍՈՒՏ**-ը տարածեցին, եւ բազմիցս ուզեցին հաստատել ըսելով, որ Մերի խաղաղութեան դաշնագիրը փոխարինուեցաւ 1923-ի Լոզանի դաշնագիրով: Ըստ միջազգային օրէնքներու՝ **ռեւէ միջազգային պայմանագրութիւն չի կրնար բեկանուիլ կամ փոխարինուիլ ուրիշ մէկ պայմանագիրով, եթէ առաջինի ԲՈՒՈՐ ստորագրող կողմերը ստորագրած չլլա՛ն երկրորդը:** Հայաստանի պետութիւնը **կողմ չէ՛ր Լոզանի դաշնագիրին** եւ **չէ ստորագրած** զայն: Հետեւաբար Մերի խաղաղութեան դաշնագիրը տակաւին **ՌԻԺԻ ՄԷՋ Է**, անոր համար ալ Արեւմտեան Հայաստանի կառավարութիւնը զայն **վաւերացուց** 24 Յունիս 2016-ին:

3. Հայաստան պետութեան սահմանները

Ըստ Մերի խաղաղութեան դաշնագիրի յանձնարարութեան՝ այդ օրերուն աշխարհի ազդեցիկ պետութիւններու մեծամասնութեան (27 պետութիւններու)՝ պաշտօնական դիմումներով, **Հայաստան Պետութեան** եւ Թիւրքիոյ միջեւ սահմաններու հաստատման հարցը վստահուեցաւ ԱՄՆ-ի 28-րորդ նախագահ **Վ. Ուիլսոնին**: Նախագահ Ուիլսոնն իր իրաւարար վճիռը կայացուց 22 Նոյեմբեր 1920-ին՝ զայն ստորագրելով եւ կնքելով ԱՄՆ-ի **գերագոյն կնիքով**, այն՝ ինչ ԱՄՆ-ի սահմանադրութեան իրաւարար վճիռը կը դարձնէ ԱՄՆ-ի օրէնք: Իսկ ըսդ ԱՄՆ-ի կոնգրեսի ներքին կանոնադրութեան՝ ԱՄՆ-ը իրաւունք ունի պատիժի ենթարկելու այն պետութիւնը, որ կը խախտէ ԱՄՆ-ի օրէնքը: Այսինքն, ԱՄՆ-ը այսօր, եթէ ցանկանայ՝ կրնայ ներկայ Թիւրքիային պատիժի ենթարկել, ԱՄՆ-ի նախագահ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը չկատարելուն համար: Միւս կողմէ, եւ միշտ ըստ միջազգային օրէնքի՝ **իրաւարար վճիռները վերջնական, անսակարկելի եւ պարտադիր են թէ՛**

վճիռը կայացնող պետութեան համար եւ թէ՛ իրաւարարութեան դիմում ներկայացնող պետութիւններուն համար:

Ներկայ անկախացած Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ այդ օրերուն ճանչցուած էր որպէս **Ռուսա-Հայաստան**, ենթակայ չէ՛ր Օսմանեան կայսրութեան, ու ցեղասպանութեան չէ՛ր ենթարկուած ծանօթ պատճառներով, եւ ան Ուիլսոնի իրաւարար վճիռէն 7 օր յետոյ՝ 29 Նոյեմբեր 1920-ին որոշեց միանալ սովետական շարքերուն, հրաժարուելով ամբողջական **Հայաստան պետութեան** բոլոր միջազգային ճանաչումներէն եւ իրաւունքներէն: Ռուսա-Հայաստանը իր որոշումը կայացուց իր ներկայ տարածքներուն համար միայն: Հետեւաբար, այդ որոշումը ոչինչ կը փոխէ ամբողջական Հայաստան Պետութեան կարգավիճակէն՝ թէ՛ միջազգային ճանաչումներու եւ թէ՛ բոլոր այլ իրաւունքներու առումներով:

Երբ ողջ Հայութիւնը քաջատեղեակ դառնայ այս նրբութիւններուն՝ միայն այդ ժամանակ կը հասկնայ թէ Արցախի վերջնական կարգավիճակը անմիջականօրէն կ'առնչուի ողջ **Հայաստան Պետութեան** վերջնական կարգավիճակին, եւ ո՛չ թէ ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան: ՄԱԳ-ի մնայուն անդամ բոլոր պետութիւնները շատ լաւ կը գիտակցին այս իրողութիւնը, այդ պատճառով ալ **Արցախի հարցը շարունակ կը մնայ ժամանակաւոր կարգադրութիւններու շրջանակին մէջ**, ինչպէս նաեւ Զաւախքի հարցը: Մերի խաղաղութեան դաշնագիրը յստակօրէն կ'անդրադառնայ **Հայաստան Պետութեան**՝ Ատրբեյջանի եւ Վրաստանի հետ ջստակեցուած սահմաններու հարցին:

4. Արեւմտեան Հայաստանի տարածքը ԲՈՒՆԱԳՐԱՒՈՒՄՕ Է Թիւրքիոյ կողմէ, իսկ ԲՈՒՆԱԳՐԱՒՈՒՄՕ երկիրներու ազատագրման իրաւունքը երաշխաւորուած է միջազգային օրէնքին կողմէ

ԱՄՆ-ի նախագահ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը ոչ միայն լոկ սահմանագծում մըն էր՝ այլ նաեւ Թիւրքիային կը պարտաւորեցնէր վճիռի **յաջորդ** օրն ալ **(23 Նոյեմբեր 1920-ին)** Հայկական տարածքները անմիջապէս յանձնել Հայերուն: Թիւրքերը ոչ միայն չհնազանդեցան՝ այլ շարունակեցին իրենց զօրքերու դիրքերը հաստատել Հայկական հողերու ողջ տարածքին:

Ըստ Հաւաքայի (Լահայի)՝ ցամաքային պատերազմի օրէնքներու 18 Հոկտեմբեր

1907-ի 4-րդ պայմանագրութեան 3-րորդ բաժինի 42-րորդ յօդուածին՝ **Տարածք մը կը համարուի գրաւեալ, երբ ան կը տեղադրուի թշնամի բանակի իշխանութեան տակ:**

Այս միջազգային հիմքը կը հաստատէ, որ միջազգային ճանաչում ունեցող **Հայաստանի Պետութեան** ողջ տարածքները՝ բացի ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքէն, այսօր կը գտնուին **գրաւեալ կարգավիճակի մէջ** եւ **ենթակայ են ազատագրման**: Արցախի տարածքներուն ազատագրումը տեղի ունեցաւ նոյն այս հիմքերուն վրայ՝ ատոր համար ալ այսօր ողջ միջազգային ընտանիքը Արցախի տարածքները կը համարէ **Հայերու կողմէ ազատագրուած**, հակարակ պարագային՝ անոնք Արցախի հարցին պիտի անդրադառնային որպէս Ատրպէյջանական տարածքներու, բռնագրաւուած Հայերուն կողմէ: Տարբերութիւնը շատ մեծ է, եւ այդ տարբերութեան մէջ կը կայանայ ողջ ճշմարտութիւնը՝ Արցախի **Հայաստանի Պետութեան** անբաժանելի մասը ըլլալուն: Նոյն հիմքերով, Արեւմտեան Հայաստանի գրաւեալ տարածքներու ազատագրման իրաւունքը երաշխաւորուած է ընդունելի է միջազգային ընտանիքին կողմէ, **եթէ Հայութիւնը տէր կանգնի այդ իրաւունքին ու որոշէ ազատագրել Արեւմտեան Հայաստանը**: Պատմական եւ ազգային գերագոյն շահերու առաջնահերթ պատասխանատուութիւնն է սա, որ ամբողջ մէկ դար տարագիր Հայութեան քաղաքական եւ ազգային ղեկավարութիւնը չցանկացաւ ստանցնել, փոխարէնը անոնք ողջ Հայութիւնը զբաղուցին միջկուսակցական կոիւնքներով եւ ցեղասպանութեան ճանաչման սին հանկերգով:

5. Ցեղասպանութիւնը արդէն ճանչցուած է:

24 Մայիս 1915-ին Դաշնակից Եռեակը՝ Ռուսաստանը, Մեծն Բրիտանիան եւ Ֆրանսան՝ միասնական ազդարարական յայտարարութիւնով հանդէս եկան, Թրքական կառավարութիւնը պատասխանատու գտնելով՝ Հայ ժողովուրդին դէմ զանգուածային ջարդեր կազմակերպելու եւ իրականացնելու գործով, ինչը որակեցին որպէս **պատերազմի եւ մարդկութեան դէմ ոճիր** (այսինքն **ցեղասպանութիւն**՝ ըստ միջազգային ցեղասպանութեան ներկայ բնութագրման):

Ցեղասպանութիւնը ճանչցուեցաւ ՄԱԿ-ի եւ անոր անդամ պետութիւններուն կողմէ՝ ներառեալ **Թիւրքիայի**, 12 Յունուար 1951-ին, երբ ստորագրուեցաւ **Ցեղասպանութեան ոճիրի կանխարգելման եւ պատժումի ՄԱԿ-ի միջազգային պայմանագիրը**:

Քանի՞ անգամ ցեղասպանութիւնը պէտք

է ճանչցուի, եւ մինչեւ ե՞րբ ողջ Հայութիւնը պիտի զբաղցնեն այս հարցով: Օտարը մեղաւոր չէ:

Ոմանք կ'ըսեն թէ ցեղասպանութեան ճանաչումը ամեն պարագայի լաւ բան է: Այո լաւ բան է, բայց ի՞նչ բանաձեւով: Լոկ բարոյական բանացեալով ներկայացուած ճանաչումները ոչ մէկ քաղաքական կամ իրաւական արժեք ունին, օրինակ Եւրեբական Խորհրդարանի 1987-ի ճանաչումը որը բարոյապէս կը ճանչնայ ցեղասպանութիւնը բայց իր երկրորդ յօդուածով իսկ կը շեշտէ թէ այդ ճանաչումը **Հայութեան համար ոչ մէկ քաղաքական կամ իրաւական հիմք կրնայ հանդիսանալ Թուրքիոյ դիմաց որեւէ պահանջներ հայցելու հարցով**: Իսկ Հայութիւնը շնորհակալութեամբ կը դիմակալէ նման խայտառակութիւնները: Մեզի ինչով պէտք են նման ճանաչումները, սրտի մխիթարանք...: **Գրաւեալ Հայրենիքները մխիթարանքներով չ'են որ կ'ազատագրուին**:

6. Կիլիկիոյ կարգավիճակը:

Հայկական Կիլիկիան առաջինն էր՝ ուր զանգուածային ցեղասպանութիւններ սկսեցան, երբ Ադանայի մէջ տեղի ունեցան մօտ 30,000 Հայերու ջարդերը 1894-1896 թուականներուն, իսկ յետոյ 1909-ին՝ երբ ջարդուեցան 300,000 Հայեր: Այս ջարդերուն մասին ոչ ոք կը խօսի այսօր, եւ բոլորին ուշադրութիւնը սեւեռուած է միայն 24 Ապրիլ 1915-ին վրայ: Կարծեք ցեղասպանութիւնը տեղի ունեցաւ միայն մէկ օր, եւ տակաւին կը խօսուի **"Կը յիշենք եւ կը պահանջենք"**-ի մասին...! Ի՞նչ կը յիշենք... եւ ի՞նչ կը պահանջեն: Կը յիշեն Ապրիլի 24-ը, ու կը պահանջեն (կը մտրան) ճանաչում (այն ինչ որ արդէն տեղի ունեցած է 67 տարի առաջ):

1916-ին **Պօղոս Նուպար փաշան**՝ Կիլիկիոյ ազատագրման նպատակով կ'առաջարկէ զինեալ զօրքի մը ստեղծումը: Ֆրանսայի Ժորժ Պիկոտ-ն ու Անգլիոյ Մարկ Սայքս-ը կը համաձայնին Պօղոս Նուպար փաշայի արաջարկին, եւ կը խոստանան դաշնակից պետութիւններու յաղթանակէն յետոյ՝ Կիլիկիան դարձնել ինքնավար, Ֆրանսայի հովանիին ներքոյ:

1916-ի Դեկտեմբերին հիմնադրուեցաւ **Արեւելեան Գունդը** (յետոյ անուանուեցաւ **Հայկական գունդ**) որ պէտք է ազատագրէր Կիլիկիան եւ ապա դառնար ապագայ **Հայաստանի Պետութեան ազգային բանակի կորիզը**:

Կիլիկիան ազատագրուեցաւ 1918-ի Աշնան, եւ աքսորական Հայութիւնը սկսաւ հոն վերադառնալ, ուր 1919-ին արդէն 250,000 բնակիչներ հաստատուած էին: **Մերի Դաշնագիրի ստորագրումէն 6 օր առաջ**, 4 Օգոստոս 1920-ին, Կիլիկիոյ ազգային խորհուրդը հռչակեց **Կիլիկիոյ անկախութիւնը**: Այդ պատճառով ալ

Կիլիկիան չ'էր ներառնուած ո՛չ Մերի դաշնագիրին մէջ, եւ ո՛չ ալ Վ. Ուիլսոնի իրաւարար վճիռին մէջ, քանի որ պարզապէս արդէն ազատագրուած էր:

Մեկնելով իր սեփական շահերէն՝ Ֆրանսան Կիլիկիոյ անկախութենէն մօտ մէկ տարի յետոյ, 20 Հոկտեմբեր 1921-ն ստորագրեց Անկարայի պայմանագիրը, ըստ որուն ան Կիլիկիան Աթաթիւրքին յանձնեց **99 տարուայ ժամկետով**, ինչը **կ'աւարտուի 19 Հոկտեմբեր 2020-ին** այսինքն մօտ 2 տարի յետոյ...!

Այսօր տարագիր Հայութեան ո՛ր մէկ քաղաքական կառոյցը կը խօսի այս իրողութեան եւ ժամկետին մասին: Մինչ Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը զբաղուած է լոկ եկեղեցական կալուածային դատերով: Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը 4 Օգոստոս 2017-ին **վերականգնեց Կիլիկիոյ Հայերու ազգային խորհուրդը**, որ այսօր կը զբաղի այս հարցերով:

Միւրելի Հայրենակից,

Այս ճշմարտութիւնները կը յանձնենք **քու իմացականութեանդ եւ գիտակցութեանդ** որպէսզի դուն իմանաս քեզի պատկանող **իրաւունքները**, բայց նոյն ժամանակ նաեւ որպէսզի իմանաս **քու պարտականութիւններդ** թէ՛ որպէս ՀԱՅ եւ թէ՛ որպէս **իրաւական միակ տէրն ու տիրականը քու իրաւունքներուդ, եւ անոնց պաշտպանութեան եւ իրականացման պատասխանատուութիւններդ**:

Ոչ մէկ այլ կողմ **իրաւական հեղինակութիւն** չունի քու իրաւունքներդ պաշտպանելու կամ պահանջելու առումով: **Ոչ ներկայ Հայաստանի Հանրապետութիւնը**, որ ինչպէս յիշեցինք՝ ան 29 Նոյեմբեր 1920-էն ի վեր ինքզինք իրաւականօրէն մեկուսացուցած է եւ զիջած է ամբողջական **Հայաստանի Պետութեան** բոլոր իրաւունքներէն, **եւ ոչ ալ Հայկական աւանդական կուսակցութիւնները**՝ որովհետեւ միջազգային դաշտի վրայ պետական իրաւունքները չ'են կրնար կուսակցական մակարդակով հետապնդուիլ, այլ միայն **պետական մակարդակով**: Այդ պատճառով ալ Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը հիմադրուեցաւ որպէս իրաւականօրէն **շարունակողը 1920-ին միջազգային ճանաչում ստացած Հայաստանի Պետութեան** կառավարութեան: Շարունակող պետութիւններն ու կառավարութիւնները ունին միջազգային օրինական հիմք, եւ ընդունուած են միջազգային ընտանիքին կողմէ՝ որպէս գործառնողներ իրականացող կողմ, այդ պատճառով ալ **Արեւմտեան Հայաստանի պաշտօնական պատուիրակութիւնը** (եւ ոչ թէ աւանդական կուսակցութիւն մը) կը մասնակցի **ՄԱԿ-ի տարբեր յանձնաժողովներու** աշխատանքներուն:

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայրութեան ծայրը

Անշպար Խօսք

ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՂ ԻՐԱԿԱՏԵՐԻ ԹԷ՝ ԱՂԱԶՈՂ ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐ

ՄԵԹԻ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

2018 թ. դարադարձի սեմին, կ'ուզենք վերլիշեցնել պատմական իրողություն մը, եւ քաղաքական ճշմարտություն մը՝ անշպար, անպաճոյճ, անողոք եւ առարկայական խօսքերով:

20-րդ դարի երկայնքին ստեղծուած՝ Արեւելահայաստանի երեք հանրապետությունները՝ վճռորոշ, կամ՝ որոշիչ հետեւանքը չէին, մեր կողմէ նախաձեռնուած ազգային ազատագրական արիւնալի պայքարին, կամ՝ համակարգային երկու յեղափոխություններու՝ դրամատիկականին յառաջընթաց սոցիալիստականի անցումին, եւ՝ սոցիալիստականէն յետընթաց դրամատիկականի վերադարձին համար, այլ՝ դուրսէն հարկադրուած ու պայմանադրուած էին. դրսէկ էին, եւ միայն մասնակիորէն հետեւանքն էին ներսէն՝ ինքնապաշտպանութեան արիւնալի ճակատամարտին, համակարգային արիւնալի ապստամբութեան եւ ոչ արիւնալի համակարգային փոփոխութեան զանգուածային ցոյցերու:

Առաջինը՝ հետեւանքն էր Անդրկովկասեան ՄԵՅՄԻՆ տարանջատումին, որ ճամբան բացաւ Արեւելահայաստանի մեկուսացումին, եւ Թուրքիոյ կողմէ՝ Պաթմի խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրելու համար պայման դնելու՝ Արեւելահայաստանի անկախութեան հռչակումը, անոր պարտադրելու համար ստրկական դաշնագիրը, եւ Արեւելահայաստան ստորագրեց զայն, եւ հռչակեց անկախություն, հակառակ՝ Սարդարապատի յաղթանակին, նախընտրելով՝ ստրկական խաղաղությունը, քանի որ կարող չէր շարունակելու պատերազմը...: Եւ Սիմոն Վրացեան գրեց՝ որ թուրքերը պայման էին դրել անկախութեան հռչակումը, եւ մենք՝ հիւանդ զուակ ծնած մօր մը պէս՝ յայտարարեցինք անկախությունը... («Հայաստանի Հանրապետություն»):

Երկրորդը՝ հետեւանքն էր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան յաղթանակին, եւ թէ՛ 1920 թ. Մայիսեան ապստամբությունը ճգնուած էր, Նոյեմբեր 29-ին՝ Արեւելահայաստանի իշխանությունը յանձնուեցաւ

Խորհրդային Յեղկոմին:

Երրորդը՝ հետեւանքն էր Սովետ Միության կազմալուծումին, եւ Լեւոն Տեր Պետրոսեանի ղեկավարած ՀՀԾ-ն՝ զանգուածային խաղաղ ցոյցերով՝ առիթէն օգտուեցաւ յայտարարելու անկախություն: Այսքանը վերլիշեցնելու համար պատմական իրողությունը:

Իսկ քաղաքական ճշմարտութեան վերլիշեցումին համար կը գրենք հետեւեալը:

Ներկայիս՝ Մեւոս-Արաբիան ստանձնած է Թուրքիոյ դերը ՕԹԱՆ-ի մէջ, Իսրայէլի հետ գործակցաբար՝ ամերիկեան իմփերիալիզմի որոշումով, քանի որ Թուրքիա ձախողած ըլլալով Սուրիոյ մէջ, եւ Ռուսաստան Սուրիոյ մէջ իր հզօր միջամտութեան շնորհիւ՝ տարածաշրջանին մէջ շահած ըլլալով անմրցելի հեղինակություն, Էրտողան՝ դիմաշրջում կատարած է Արեւմուտքէն՝ Արեւելք...: Մանաւանդ՝ երբ ամերիկացի հեղինակաւոր լեզուաբան եւ քաղաքակրթական վերլուծաբան Նօամ Չոմսքի կը խօսի ամերիկեան երազին՝ հոգեհանգիստին մասին, իր “Requiem of American Dream” գիրքին մէջ...:

Այս դիմաշրջումը Թուրքիոյ՝ Էրտողանի իրատեսութեան արժանիքին, փրակմաթիզմին, պատեհապաշտութեան, կարելիին գիտակցելու ռեալ փոլիթիքին հետեւանքն է, ուր կարելի միակ նպատակաւորն է Թուրքիոյ համար, իսկ մասնակիորէն հայանպատ եւ միաժամանակ հայավնաս զարգացում մըն է...: Մասնակիորէն հայանպատ քանի որ դէպի Ռուսաստան դիմաշրջումով եւ ՕԹԱՆ-էն հեռացումով՝ Թուրքիա պարտաւոր է հրաժարելու, գէթ ժամանակաւորապէս, իր փանթըքական ծրագրէն (որ ուղղուած է՝ Ռուսաստանի եւ Հայաստանի դէմ), եւ յարգելու՝ Ռուսաստանի դաշնակցից Հայաստանի անկախությունն ու անվտանգությունը:

Կը մնայ՝ Արեւմտահայաստանի ազատագրութեան խնդիրը, որուն կապակցութեամբ Թուրքիոյ այս դիմաշրջումը՝ մասնակիորէն հայավնաս է, որովհետեւ կրնայ մասնակիորէն տկարացնել Փոլինեան Ռուսաստանի վճռականությունը Թուրքիոյ պարտադրելու՝ ոչ միայն «Թուրքահայաստանի անկախութեան մասին» ղեկրետին գործադրութեան հարցին մէջ, այլեւ՝ Մերի դաշնագրին եւ Ուիլսոնեան Իրաւարար Վճիռին կապակցութեամբ: Այսինքն՝ այս երեք միջազգային վաւերագրերուն ամբողջական գործադրությունը: Անոնք, որոնք ցանկատեսություն կը նկատեն Փոլինեան

Ռուսաստանի մտադրությունը՝ Թուրքիայէն պահանջելու այս երեք միջազգային վաւերագրերու գործադրությունը՝ գէթ մասնակիորէն, պէտք է ուշադրութեամբ կարդան Ռուսաստանի ներկայի եւ ապագայի գործակցից Գերմանիոյ «Տէ Վելք» թերթի 11 Նոյեմբեր 2012 թուակիր համարի «1918-2018... Հին Հակամարտություններ Կը Վերադառնան Իրենց Սկիզբին» վերնագրով վերլուծողական գրութեան հետեւեալ տողերը.

«Թուրքիա եւս այսօր՝ որեւէ ժամանակէ աւելի, մտահոգուած է իր երեկի դիրքին կորուստով... աշխարհ կ'ապրի այսօր՝ 1918 թուի անկայանութեան իրավիճակը... եւ հին հակամարտությունները առաջնահերթ պիտի ըլլան՝ 2018 թուին» (տես՝ «Ալ-Հայաթ»-ի 22 Նոյեմբեր 2017 թուակիր համարը):

Այս համոզումը ունի նաեւ պետական վերնախաւը, եւ այս համոզումին հետեւանքն էր Գերմանիոյ ճանաչումը Հայոց Յեղասպանութեան:

Սակայն, այս երեք միջազգային վաւերագրերուն գէթ մասնակի գործադրությունն անգամ՝ կախեալ է Տարագիր Արեւմտահայութեան եւ Արեւելահայաստանի պետութեան միատեղ աշխատանքէն ու իրաւա-քաղաքական հետեւողական պայքարէն՝ միջազգային հարթակի վրայ, հրաժարելով՝ մեր ցարդ վարած աղաչական պահանջատիրութեան կրաւորական ու ձեռնպահ քաղաքականութենէն, որ կարծէք՝ հիմնուած է մեր երեք հանրապետություններուն դրսէկութեան նախընթացներուն կրկնուելու հաւանականութեան պատրանքին վրայ...:

Մինչեւ երբ՝ պիտի շարունակենք խաբուիլ մեր իսկ կողմէ յօրինուած պատրանքներէն ու ցանկատեսություններէն, եւ մնանք՝ անշարժ ու ձեռնպահ, երկինքէն սպասելով մանանան...:

Ուր մնաց մեր ժողովուրդին յեղափոխական սարդարապատեան ու արցախեան ոգին: Կորսնցուցած ենք մեր հաւատքը՝ մեր վերստին ծառանալու ուժին հանդէպ: Արդէն սկսած ենք հաւատալ Մատթէոս Առաքեալին վերագրուած սա ստրկամիտ ու հալածախտական քարոզին. «Երանի սգաւորներուն. երանի հեգերուն. երանի անոնց որ հալածուած են՝ արդարութեան համար. երանի ողորմածներուն...», որոնք չեն պատկանիր Առաքեալի մը, այլ՝ շահագործող ու հալածող իշխաններուն ու դասակարգերուն:

Իմաստութեան սկիզբը՝ Աստուծմէ վախն է, թէ՛ մօտիկ անցեալի Արցախի դասը

ստրվիլն է: Աստուած՝ հաւատացեալէն, հաւատաւոր մարդէն՝ ոչ վախ եւ ոչ ալ ստրկութիւն կը պահանջէ, այլ՝ կը պահանջէ հաւատալ՝ Արցախի դասին: Այս ուրացող վերեներու անհաւատները ժամանակավրէպ դարձած են այսօր՝ երբ մեր թշնամին, հիւլէական «ԱՔՌՓՕ» կայանը կը հիմնարկէ Ռուսաստանի՝ մեր դաշնակիցին օգնութեամբ...: Արթնցէ՛ք պարոնայք անհաւատներ, որպէսզի չկորսնցնենք նաեւ մեր վերջին ստրատեգիական դաշնակիցը, որուն շահերը կը համընկնին մեր ազգային գոյութեանական շահերուն հետ՝ փանթաքական վտանգին դէմ...:

Այսպիսի անհաւատներ՝ վա՛ր թող տապալուին իրենց ղեկավարի աթոռներէն: Թող սասանին ու փշրին անհաւատներու բարձր բերդերն անառիկ, եւ իյնան վար՝ անոնց պատնէշները՝ զրահապատ ետութեանց մենաշնորհային, եւ թող շուտով բացուին դռները՝ մեր ժողովուրդին կենսունակ ու մարտնչող ուժերուն առջեւ...:

Այստեղ կ'ուզենք վերլիշեցնել Էդիկ Յովհաննիսեանի հետեւեալ կանխագուշակումը՝ «ԴՕՇԱԿ»ի 15-28 Յուլիս 1993 թուակիր համարին մէջ, իր «Ուր Ենք Մենք» խորագրով գրութենէն.

«Մենք պէտք է ունենանք յստակ դիրքորոշում՝ դաշնակիցներ շահելու համար, եւ չսսել այն արտուրդը, թէ մենք անկախ ենք: ... Ռուսական ազգային շահերի ոլորտում է, որ Հայաստանը որոշ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում: ... Աշխարհը շարժում է դէպի ազգային կառոյց: Հաւանաբար մօտիկ ապագայում՝ Չինաստան, Ճապոնիա, Գերմանիա եւ Ռուսաստան դառնան ազգային բեւեռի պաշտպաններ, եւ՝ ջախջախիչ հարուած տան ամերիկա-սիոնական ապագային բեւեռին: Ազգային բեւեռի յաղթանակը անխուսափելի է... եւ ապագային բեւեռը կը խորտակուի վերջնականապէս: Հետեւաբար, մեր ներկայ կացութիւնը ստիպում է մեզ կանգնել՝ պատնէշի ազգային կողմում կանգնած բանակի շարքերում»:

...

Հայ Սփիւռքը, որուն տուժած հայրենագրկեալ մեծամասնութիւնը՝ Տարագիր Արեւմտահայութիւնն է, որ պէտք չէ սահմանափակուի՝ լոկ բարոյական ճանաչում ու դատապարտում մուրալու քաղաքականութեամբ, այլ՝ պէտք է կեդրոնանայ իրաւաքաղաքական պայքարի միջազգային դաշտին մէջ, հետապնդելով սփիւռքակեդրոն քաղաքականութիւն, կեդրոնաձիգ ինքնակազմակերպութիւն, Արեւմտեան Հայաստանի պետական կառոյցներու ստեղծման նախաքայլերը առնելով, եւ Տարագիրի գիտակցութեան ընդհանրացումով, որ ոչ միայն կ'առաջնորդէ հայրենագրկեալի քաղաքական պայքարի յանձնա-

ռութեան, այլեւ՝ շօշափելի, ստոյգ եւ գործնական նպատակ մը կը հայթայթէ հայապահպանումի ճիգին, որ պէտք չէ մնայ ինքնանպատակ քարոզ, որ չունի հայրենագրկեալութեան գիտակցութեան քաշողական հզօր շարժառիթն ու հիմնաւորումը՝ հայապահ-պանումին:

Այսպիսի սփիւռքակեդրոն քաղաքականութեամբ միաւորուած եւ հզօրացած Հայ Սփիւռքը՝ շատ աւելի հզօր նեցուկ մը կը հանդիսանայ Արեւելահայաստանին, քան Հայաստանակեդրոն (Արեւմտահայաստանը նկատի չառնող) քաղաքականութիւնը: Արեւմտահայաստանը նկատի չունեցող Հայաստանակեդրոն քաղաքականութեան մահաբեր հետեւանքին մասին, Յ. Պալեան «ՆՈՐ ՅԱՌԱՋ»ի 26 Յունուար 2010 թուակիր համարին մէջ գրած է հետեւեալը՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան Եւ Հայ Ժողովուրդի Շահերու Շփոթ Կայ» վերնագրին տակ.

«Բռնագրաւեալ Հայաստանը եւ անոր ժողովուրդը՝ Արեւմտահայութիւնը, որպէս այդպիսին, Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ տեղ չունին: Սփիւռքը եթէ այս կացութիւնը ըստ արժանւոյն չտեսնէ եւ չգնահատէ կը կնքէ իր լուծարքը, կը թաղէ ազգի իրաւունքները...»:

Նաեւ միայն այսպիսի միաւորուած, միակ գլուխ ունեցող Սփիւռքի գոյառումով է որ կարելի կը դառնայ ստեղծումը՝ իրօք եւ ճշմարտապէս «Համազգային Խորհուրդ»։ Ընդդէմ է թէ՛ Արեւելահայաստանի առկայութիւնը այսօր՝ շօշափելի իրականութիւն է, իսկ ստեղծուելիք Սփիւռքը այսօր գոյութիւն չունի տակաւին, սակայն Սփիւռքը՝ համահայութեան թիւին 80 տոկոսը կը կազմէ, որուն միաւորումով եւ հզօրացումով միայն՝ կարելի կ'ընայ դառնալ ուժեղացումը՝ Արեւելահայաստանի 20 տոկոսին: Ուրեմն, սփիւռքակեդրոն քաղաքականութիւնը համահայկական գերագոյն եւ հեռանկարային շահերուն տեսակետէն՝ առաջնահերթն է:

Այս գրութեան հեղինակը բնա՛ւ յաւակնութիւնը չունի միա՛կ մունետիկը եղած ըլլալու սփիւռքակեդրոն քաղաքականութեան առաջնահերթութեան, քանի որ ամէն հայրենասէր ու տեւական ունեցող անհատ կամ կազմակերպութիւն, արդէն անդրադարձած կ'ըլլան այս քաղաքականութեան ճշմարիտ առաւելութեան՝ Հայաստանակեդրոն (Արեւմտահայաստանը անտես առնող) քաղաքականութեան վրայ, եւ կարիքը չունին ու չեն սպասեր մէկու մը կոչին, կանչին կամ քարոզին, քանի որ ինչպէս ըսած է ֆրանսացի հիւլէագէտ Ժօլիօ Գիւրին, «Ճշմարտութիւնը առանց վիզայի կը ճամբորդէ...» բոլոր պայծառատես միտքերէ ներս:

Եւ սակայն, կրաւորական անդրադարձումը՝ ապարդիւն կը մնայ, եթէ պայծառատեսները դանդաղին, տնտնան ու

ձեռնպահ մնան: Անհրաժեշտ է որ անոնք արագ շարժին, կազմակերպուին եւ զօրաշարժի մղեն Տարագիր Արեւմտահայութեան ներուժի բոլոր բաղադրիչները՝ հետապնդելու համար սփիւռքակեդրոն քաղաքականութիւնը, որպէսզի՝ կարողանան աւելի լայնածաւալ աշխատանքներ իրականացնել, քան՝ իրարմէ անջատ անհատներն ու կազմակերպութիւնները, որոնք կը մնան տկար եւ կեդրոնախույս, կամ՝ իրար խաչաձեւող, յամրաքայլ ու ոչ արագաշարժ, մինչդեռ այսօր՝ աշխարհի քաղաքական զարգացումները արագընթաց են, եւ կը պահանջեն՝ որ մեր քաղաքական կամքը դրսեւորուի ոչ միայն հաւաքականօրէն, այլեւ արագընթաց ձեւով, ստեղծելու համար Տարագիր Արեւմտահայութեան կեդրոնական, ներկայացուցչական (ընտրովի) եւ իրաւական միակ լիազօր կառոյցը:

Ներկայացուցչականի, այսինքն՝ ընտրեալի հանգամանքը, այն նախապայմանն է Միջազգային Հանրային Իրաւունքին, որպէսզի այդ կառոյցը օժտուած նկատուի՝ իրաւական անձնաւորութեամբ (personne juridique), եւ հետեւաբար, Միջազգային Հանրային Իրաւունքի ենթակայի (sujet) կարգավիճակով, որպէսզի ընդունելի եւ լսելի դառնայ միջազգային ատեաններու կողմէ:

Յարդ մեզի ծանօթ միակ կառոյցը Սփիւռքի մէջ՝ որ ընտրուած է, «Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան» այն «Ազգային Ժողով»ն է, որ ընտրուած է 2014 թուին, 17,832 «քաղաքացի»ներու կողմէ, եւ կը բաղկանայ 64 երեսփոխաններէ, որոնք եկած են հայկական 10 գաղթօճախներէ եւ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի մի քանի տակաւին չբացայայտուած քաղաքներէ...:

2004 թուին, Արցախի մէջ՝ ազատամարտիկներու եւ մտաւորականներու նախաձեռնութեամբ հիմնուած «Արեւմտեան Հայաստանի հայութեան Ազգային Խորհուրդ»ի նախագահը՝ Արմենակ Արքահամեան, որ ընթացիկ տարուան Հոկտեմբեր 21-ին, բանախօսութիւն մը տուաւ Հայկազեան Համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, յիշեց նաեւ, թէ՛ արդէն «Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան գրանցուած քաղաքացիներու թիւը այսօր հասած է՝ մոտ 22,000-ի», եւ թէ՛ «2018 թուի Դեկտեմբերին կայանալիք Ազգային Ժողովի նոր ընտրութիւններուն մասնակից պիտի ըլլան շատ աւելի մեծ թիւով գրանցուած քաղաքացիներ»: Եւ աւելցուց. «Իսկ եթէ Տարագիր Հայութեան ունեցած ահռելի մեծ միջոցներն ու ունեցած հնարաւորութիւնները գործի լծուին սոյն նպատակին համար, վստահ ենք, որ այս թիւը՝ շատ կարճ ժամանակի մէջ՝ կը դառնայ տասնապատիկ եթէ ոչ հարիւրապատիկ»:

(Շարունակութիւնը էջ 16)

Պետական փաստաթուղթեր

ԱՐԵՎԻԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

**Հաշուի առնելով սեփական ինքնության վերադարձած
Արեւմտեան Հայաստանի հայերն ու քաղաքացիները,
եւ հիմք ընդունելով՝**

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան (Հայաստան պետութեան) վերաբերեալ 1916-1920 թթ.-ուն կայացած միջազգային որոշումները, Սեւրի խաղաղութեան Դաշնագիրն ու վճիռները, ինչպէս նաեւ 2004-2016 թթ.-ուն Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի, Արեւմտեան Հայաստանի Նախագահի, Կառավարութեան ու Ազգային ժողովի անդամներուն կողմէ ընդունուած հռչակագիրները, հրամանագիրներն ու որոշումները, հաստատելու համար Արեւմտեան Հայաստանի հայերու իրաւունքներն Արեւմտեան Հայաստանի (ներառեալ Կիլիկիոյ) վրայ, ապահովելու համար Արեւմտեան Հայաստանի հայերու գոյութեան, ազատ ապրելու եւ զարգանալու իրաւունքը Բնօրրան Հայրենիքէն ներս, նպաստելու համար Մերձաւոր Արեւելքի (եւ աշխարհի) տարածքին ազգերու եւ պետութիւններու միջեւ խաղաղ համակեցութեան ու իրական համագործակցութեան՝ 2016 թ. -ի Մայիս 9-ին ընդունեցին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան (Հայաստան պետութեան) Սահմանադրութիւնը:

**Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն (Հայաստան
Պետութիւն)
9 Մայիս 2016 թ.**

ԱՐԵՎԻԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Մայր Օրէնքները
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութիւնն ու
ճանաչումը

Օրէնքներ, որոշումներ եւ հռչակագիրներ՝ որոնք հիմք կը
հանդիսանան Սահմանադրութեան համար

1. Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային Խորհուրդի հիմնադիր ժողովի որոշումը, 08.11.2004 թ.: [1]
2. Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային Խորհուրդի պաշտօնական յայտարարութիւնը, 17.12.2004 թ.: [2]
3. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի պատգամաւորներուն ընդունած հռչակագիրը, 20.01.2007 թ.: [3]
4. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի հռչակագիրը Արեւմտեան Հայաստանի Վտարանդի Կառավարութիւն կազմելու մասին, 04.02.2011 թ.: [4]
5. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի որոշումը չէզոքութեան մասին, 29.03.2011 թ.: [5]
6. Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշակին մասին հրամանագիրը, 21.10.2011 թ.: [6]
7. Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ինքնապաշտպանական ուժերն ստեղծելու մասին հրամանագիրը, 26.12.2012 թ.: [7]
8. Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (Խորհրդարանի) ձեւաւորման մասին հռչակագիրը, 24.05.2013 թ.: [8]
9. ԱՀՀ Նախագահի հրամանագիրը. Որոշում-յիշեցում Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան վերաբերեալ, որ Ան կը հանդիսանայ 1920 թ.-ի Հայկական Պետութեան շարուակութիւնը, Թիւ 12 -23.02.2014 թ.: [9]
10. Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան նադրութեան նախագիծը մշակելու մասին հրամանագիրը, 10.08.2014 թ.: [10]
11. Արցախի հայերուն եւ Արցախ երկրամասին իրաւունքները: [11]
12. Նախճաւանի հայերուն եւ Նախճաւան երկրամասին իրաւունքները: [12]
13. Զաւախքի հայերուն եւ Զաւախք երկրամասին իրաւունքները: [13]
14. Կիլիկիոյ հայերուն եւ Կիլիկիայ երկրամասին իրաւու-

նքները: [14]

15. Հայաստանի Հանրապետութեան (Արեւելեան Հայաստան) հետ յարաբերութիւնները: [15]

ՀԳ. 11-էն 15-րդ յօդուածները կը ներկայացուին Սահմանադրութեան յաւելումին մէջ:

ԱՐԵՎԻԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

- ՔԼՈՒԽ I.** Սահմանադրական կարգի հիմունքները – Ինքնիշխանութիւն (1 – 15)
- ՔԼՈՒԽ II.** Մարդու եւ քաղաքացիի հիմնական իրաւունքները, ազատութիւններն ու պարտականութիւնները (16 – 57)
- ՔԼՈՒԽ III.** Բնապահպանական, ժողովրդագրական, հասարակական, տնտեսական համակարգը (Քաղաքացիական ապահովութեան, հողային կանոնադրութեան եւ առողջապահութեան համակարգը) (58 – 65)
- ՔԼՈՒԽ IV.** Լեզու, մշակոյթ եւ աւանդոյթներ (66 – 68)
- ՔԼՈՒԽ V.** Նախագահ, Նախագահական խորհուրդ (69 – 82)
- ՔԼՈՒԽ VI.** Ազգային ժողով (83 – 116)
- ՔԼՈՒԽ VII.** Կառավարութիւն (117 – 122)
- ՔԼՈՒԽ VIII.** Դատա-իրաւական համակարգ, Սահմանադրական դատարան (123 – 136)
- ՔԼՈՒԽ IX.** Դատարաններ (137 – 144)
- ՔԼՈՒԽ X.** Պետական համակարգի կառոյցներուն միջեւ յարաբերութիւնները. Նախագահի, Ազգային ժողովի, Կառավարութեան, Սահմանադրական Դատարանի, Դատա-իրաւական համակարգի (145)
- ՔԼՈՒԽ XI.** Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ինքնակառավարման մարմինները եւ Արտերկրի հայութեան հետ իրաւական յարաբերութիւնները (146 - 157)
- ՔԼՈՒԽ XII.** Սահմանադրութեան ընդունումը, փոփոխումը եւ հանրաքուէն (158 - 160)
- ՔԼՈՒԽ XIII.** Եզրափակիչ եւ անցումային դրոյթներ (161)

ՔԼՈՒԽ I

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՀԻՄՔՆԵՐԸ

Յօդուած 1.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը ազատ, անկախ, ինքնիշխան, իրաւական, սոցիալական, ժողովրդավարական պետութիւն է:

2) Պատմական հիմք ընդունելով Հայաստան պետութեան ճանաչումը, դէ-ֆակտո 19 Յունուար 1920 թ.-ին եւ դէ-Յուրէ 11 Մայիս 1920 թ.-ին հաստատուած Դաշնակից Տէրութիւններուն կողմէ, եւ Վուդրո Ուիլսոնի Իրաւարար վճիռով ամրագրուած աշխարհագրական սահմանագծուած տարածքներուն վրայ, ինչպէս նաեւ Իրաւարար վճիռէն դուրս մնացած Արեւմտեան Հայաստանի երեք նահանգներուն ու Կիլիկեան Հայաստանին վրայ, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը որպէս Հայկական Պետութիւն՝ 1920 թ.-ին ճանչցուած Հայաստան պետութեան շարունակող պետութիւնն է:

3) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անունումը միջազգայնօրէն ճանչցուած է, որպէս Republic of Western Armenia, République d'Arménie Occidentale, Република Западная Армения.

Յօդուած 2.

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը ճանչնայ մարդու եւ բնիկ ժողովուրդներու հիմնական իրաւունքներն ու ազատութիւնները՝ որպէս անօտարելի ու բարձրագոյն արժէքներ, եւ ազատութեան, արդարութեան եւ խաղաղութեան հիմք:

Յօդուած 3.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնը, որպէս Հայկական պետութեան իշխանութիւն կը պատկանի հայ ժողովուրդին:

2) ժողովուրդն իր իշխանությունը կ'իրականացնէ ազատ ընտրություններու եւ հանրաքուէներու եղանակով, ինչպէս նաեւ Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով նախատեսուած պետական մարմիններու եւ պաշտօնատար անձերու միջոցով:

3) Իշխանութեան իւրացումը որեւէ կազմակերպութեան կամ անհատի կողմէ՝ յանցագործութիւն է:

3օդուած 4.

1) Մարդ անհատն ու բնիկ ժողովուրդները, անոնց արժանապատւութիւնը, հիմնական իրաւունքներն ու ազատութիւնները՝ բարձրագոյն արժէքներ են:

2) Պետութիւնը կ'ապահովէ մարդ անհատի, քաղաքացիի եւ բնիկ ժողովուրդներու հիմնական իրաւունքներուն եւ ազատութիւններուն պաշտպանութիւնը՝ միջազգային իրաւունքի սկզբունքներուն եւ չափանիշներուն համապատասխան:

3օդուած 5.

Ազգային ժողովի ընտրությունները, ինչպէս նաեւ հանրաքուէները տեղի կ'ունենան ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի ընտրական իրաւունքի հիման վրայ՝ գաղտնի քուէարկութեամբ:

3օդուած 6.

1) Պետական իշխանութիւնը կ'իրականացուի Սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն համապատասխան՝ օրէնսդիր, գործադիր եւ դատաիրաւական իշխանութիւններու բաժանման, անոնց հաւասարակշռութեան ու ներդաշնակութեան հիման վրայ:

2) Պետական մարմիններն ու պաշտօնատար անձեր իրաւասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողութիւններ՝ որոնց համար լիազօրուած են Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով:

3օդուած 7.

1) Սահմանադրութիւնն ունի բարձրագոյն իրաւաբանական ոյժ, եւ Սահմանադրութեան չափանիշները կը գործեն անմիջականօրէն:

2) Օրէնքները պէտք է համապատասխանեն Սահմանադրութեան: Այլ ներպետական իրաւական որոշումները պէտք է համապատասխանեն Սահմանադրութեանն ու օրէնքներուն: Ներպետական չափանիշով իրաւական որոշումները կ'ընդունուին Սահմանադրութեան ու օրէնքներուն հիման վրայ՝ անոնց իրականացումն ապահովելու նպատակով:

3) Օրէնքները եւ այլ ներպետական կանոնական իրաւական որոշումները ուժի մէջ կը մտնեն օրէնքով սահմանուած կարգով՝ պաշտօնական հրապարակումէն ետք:

4) Սահմանադրութեան հակասող ճանջուած օրէնքները, ինչպէս նաեւ Սահմանադրութեան կամ օրէնքին հակասող ճանջուած այլ ներպետական իրաւական որոշումները եւ կամ պայմանագիրները իրաւական ոյժ չունին:

5) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան միջազգային պայմանագիրները՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան իրաւական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են:

6) Օրէնքներն ու այլ իրաւական որոշումները պէտք է համապատասխանեն միջազգային իրաւունքի հանրաճանաչ սկզբունքներուն եւ կանոնական չափանիշներուն:

7) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան համար միջազգային պայմանագիրները ուժի մէջ կը մտնեն միայն վաւերացուելէ կամ հաստատուելէ ետք: Եթէ վաւերացուած միջազգային պայմանագիրներուն մէջ սահմանուած ըլլան այլ կանոնական չափանիշներ քան նախատեսուած են օրէնքներով՝ ապա կը կիրառուին պայմանագիրի կանոնական չափանիշները:

8) Սահմանադրութեանն հակասող միջազգային պայմանագիրները կարելի չէ վաւերացնել: Սահմանադրութեան օրէնքին հակասող պայմանագիրները կարելի չէ հաստատել:

3օդուած 8.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան ամբողջ տարածքին կ'երաշխաւորուին տնտեսական գործունէութեան ազատութիւնն ու ազատ տնտեսական մրցակցութիւնը:

2) Արգիլուած է անբարեխիղճ մրցակցութիւնը:

3) Մրցակցութեան սահմանափակումը, մենաշնորհի թուաւորելի տեսակներն ու սահմանները կը սահմանուին միայն օրէնքով՝ եթէ անոնք անհրաժեշտ համարուին հանրութեան շահերը ապահովելու համար:

4) Պետութիւնը կ'երաշխաւորէ սեփականութեան բոլոր ձեւերու ազատ զարգացումը եւ հաւասար իրաւունքի պաշտպանութիւնը:

3օդուած 9.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան

քաղաքացիական հասարակութեան հիմքերը կը կազմեն ու կը ձեւաւորեն հասարակական կառոյցներն ու կազմաւորումները, շարժումները, հայրենասիրական, հայրենակցական, մշակութային ու հոգեւոր, արհեստակցական միութիւններն ու միաւորումները:

2) Անոնք կը կազմաւորուին ազատօրէն, կը նպաստեն ժողովուրդի ազգային – պետական կամքի ձեւաւորմանն ու արտայայտման: Անոնց գործունէութիւնը չի կրնար հակասել Սահմանադրութեան եւ օրէնքին, իսկ գործելակերպը՝ ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն:

3) Անոնք կ'ապահովեն իրենց ֆինանսական գործունէութեան հրապարակայնութիւնը:

3օդուած 10.

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը աշխարհիկ պետութիւն է:

3օդուած 11.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը մշտապէս, զինուած, դրական չէզոք պետութիւն է:

2) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան զինուած ուժերը կ'ապահովեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անվտանգութիւնը, պաշտպանութիւնը, տարածքային ամբողջականութիւնը, սահմաններու անձեռնմխելիութիւնը:

3) Ձինուած ուժերը քաղաքական հարցերու մէջ կը պահեն չէզոքութիւն, եւ կը գտնուին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան Խորհուրդի եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի վերահսկողութեան ներքոյ:

3օդուած 12.

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնն իր արտաքին քաղաքականութիւնը կ'իրականացնէ միջազգային իրաւունքի հանրաճանաչ սկզբունքներուն եւ չափանիշներուն համապատասխան:

3օդուած 13.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիները Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքին եւ անոր սահմաններէն դուրս կը գտնուին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտպանութեան տակ:

2) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութիւն ձեռք բերելու եւ դադարեցնելու կարգը սահմանուած է օրէնքով:

3օդուած 14.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է, գրական արեւմտահայերէնը:

2) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը կ'երաշխաւորէ բնակչութեան մէջ տարածում գտած այլ լեզուներու ազատ գործածումը:

3օդուած 15.

1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան պետական խորհրդանիշները՝ դրօշակը, զինանշանը եւ օրհներգը, կը սահմանուին օրէնքով:

2) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշակը հայ կեանքի լոյսն է, որ յավերժութեան, արեւի եւ հայկական պետութեան միջոցով, լոյսի ծիրանագոյնի, պետական մանուշակագոյնի, կապոյտ հորիզոնի եւ ձերմակի ճշմարտութիւններով կը լուսաւորէ Հայաստանը: Դրօշակի մանրամասն նկարագրութիւնը տրուած է օրէնքով:

3) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանը վահան է: Ձինանշանի մանրամասն նկարագրութիւնը տրուած է օրէնքով:

4) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան օրհներգը «Զարթի՛ր լաօ»-ն է:

5) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը Կարինն է:

Պուլիս II-ը կը հրապարակուի հաջորդ թիւով:

Շարունակութիւններ

Թրքական ընտրութիւնները եւ Արեւմտեան Հայաստանը Շարունակութիւն առաջին էջի

պետական այլ կառույցներուն մէջ ներգրաւուած կարգ մը հայերը:

Իսկ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն մէջ ապրող Հայութիւնը որպէս գրաւեալ երկրի եւ Պետութեան ժողովուրդ՝ ըստ միջազգային օրէնքի եւ յատկապէս Ժընեւի չորս Համաձայնագիրներու գրաւեալ երկիրներու ժողովուրդներուն ընծայած թաւունքներուն, անոնք պարտաւոր չեն մասնակցելու բռնագրաւող իշխանութիւններուն կողմէ կազմակերպուած որեւէ ընտրութեան կամ այլ ձեռնարկներուն, որոնք չեն համապատասխաներ իրենց ինքնիշխանութեան իրաւունքներուն:

Գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն մէջ ապրող Հայութեան հիմնախնդիրներն այսօր կը հանդիսանան իրենց ինքնութեան հարցը, եւ այդ ինքնութենէն բխող ինքնիշխանութեան իրաւունքի հարցերը, որոնք կ'իրականանան միայն անկախութեամբ եւ Հայրենիքի տարածքներու ազատագրումով, անկախ անկէ թէ ով կ'ըլլայ բռնագրաւող կողմի իշխանութեան գլխուն:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւնը՝ համաձայնութեամբ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն վրայ ապրող Հայութեան հետ, ամէն միջոցներով կը պաշտպանէ անոնց ինքնութեան հետ կապ ունեցող բոլոր իրաւունքները եւ համատեղ հասկցողութեամբ կը ծրագրէ իր ապագայ քայլերը:

Արեւմտեան Հայաստան - բռնագրաւուծ տարածք Շարունակութիւն էջ 2-ի

Ապահովելու պաշտպանութիւնը պատերազմի զոհերուն եւ անոնց հիմնական իրաւունքներուն, որ կողին ալ անոնք պատկանին: Սա է պատճառը, որ պատերազմի իրաւունքը պէտք է մնայ անկախ՝ պատերազմի ընթացքէն կամ հակապատերազմական իրաւունքէն (պատերազմելու իրաւունքէն կամ պատերազմի կանխարգելման իրաւունքէն):

Պատերազմի արգելքի մասին

Սինչեւ Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտը՝ պատերազմի դիմելը չէր համարուիր անօրինական գործողութիւն, այլ որպէս վեճերու լուծման ընդունելի միջոց մը:

1919 թուականի Ազգերու Լիգայի դաշնագիրը, ապա 1928 թուականի Փարիզի Պայմանագիրը (Briand-Kellogg Pact) հակուած էին արգիւելու պատերազմը: Սակայն այդ միտումը յատկապէս 1945 թ.-ի ՄԱԿ-ի կանոնադրութեան ընդունմամբ հաստատուեցաւ: “Կազմակերպութեան անդամները՝ պէտք է ձեռնպահ մնան իրենց միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ ուժային սպառնալիքէն կամ ուժի կիրառումէն (...):”:

Ներխուժումը Արեւմտեան Հայաստան նոյնիսկ ճանչցուած է Սեւրի պայմանագիրով (1920 թ.), ԱՄՆ-ի նախագահ Վ. Ուիլսոնի վճիռով, եւ այս պարագային այդ գործողութիւնը իրաւա-կանօրէն ճանչցուած է անօրինական ըստ 1919 թ.-ի Ազգերու Լիգայի Դաշնագիրին

Այնուամենայնիւ կան իրավիճակներ՝ որոնց պարագային կը թուարորդի ՄԱԿ-ի կողմէ զինուած ուժերու օգտագործումը - սա օրինական իրաւունքն է ինքնապաշտպանութեան (անհատական կամ հաւաքական), երբ պետութիւն մը (կամ պետութիւններու խումբ մը) կ'են թարկուի ոտնձգութեան մէկ այլ Պետութեան կողմէ (կամ Պետութիւններու խումբի մը կողմէ): Սա նաեւ այն դէպքն է, երբ ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան Խորհուրդը՝ ըստ Կանոնադրութեան VII գլխուն, կ'որոշէ հաւաքական ուժ օգտագործել հարկադիր միջոցներ - որոնց նպատակը խաղաղութեան վերականգնումն է — Պետութեան մը դէմ՝ որ կը սպառնայ միջազգային անվտանգութեան:

Խաղաղութեան պահպանման միջոցառումներ՝ դիտորդներու կամ խաղաղապահ առաքելութիւններու տեսքով:

Վերջապէս սա այն է, ինչը ճանչցուած է ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի ծիրէն ներս - իսկապէս ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Համժողովն իր 1965-ին ընդունած 2105-րդ (XX) բանաձեւով “կը ճանչնայ զաղութարար իշխանութեան տակ գտնուող ժողովուրդներու պայքարի օրինականութիւնը՝ ինքնորոշման եւ անկախութեան իր իրաւունքի իրականացման համար (...):” (շարունակելի)

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային խորհուրդի Նախագահ

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ

ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՂ ԻՐԱՄՏԷՐ ԹԷ՝ ԱՂԱԶՈՂ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ Շարունակութիւն էջ 6-ի

Հետեւաբար, Թէ՛ Տարագիր Արեւմտահայութիւնը հիմնական շրջադարձ չկատարէ եւ չյեղաշրջէ իր աւանդական կրաւորականութիւնը, եւ միջազգային քաղաքական արագընթաց զարգացումներուն հանդէպ մնայ դիտորդի կարգավիճակին մէջ, մենք չենք կրնար օգտուիլ նոյնիսկ միջազգային հայանապատ գաղափարներէն: Հարկ է որ Տարագիր Արեւմտահայութիւնը գիտակցի իր հայրենագրկեալի ստիպողական դերի ուժին, եւ կիրարկէ զայն ճիշդ պահուն եւ ճիշդ ձեւով: Այս հարցին մէջ՝ մեր ներուժի տարբեր շերտերու որակական, կազմակերպուած եւ համադրական մասնակցութիւնը խիստ անհրաժեշտ է:

Ֆրիդրիխ Նիցշէ ըսած է. «Անցեալը՝ ապագան կը լուսաւորէ, իսկ ապագան՝ անցեալը»: Անցեալը մոռցած շարժում մը՝ չի կրնար լաւ ապագայ կերտել: Դժբախտաբար, միջազգային հարթակի վրայ՝ 1912-1920 տարիներուն, Պօղոս Նուպարի ծաւալած դիւանաքաղաքական կարեւոր աշխատանքին ունեցած իրաւական առանցքային ձեռքբերումները՝ մենք ոչ միայն չչարունակեցինք հետապնդել, այլեւ՝ ըստ արժանւոյն՝ չկրցանք գնահատել, եւ մեր մամուլին ու քաղաքական գրականութեան մէջ չունեցան բաւարար անդրադարձում: (Այս մասին օգտակար աղբիւր մըն է Դոկտ. Վաչէ Ղազարեանի խմբագրութեամբ, այս տարի, Տպարան Շիրակէն լոյս տեսած վաւերագրերու ժողովածուն. «Արեւմտահայաստանի Ազգային Պատուիրակութեան Գործունէութիւնը 1915-1916» վերնագրով): Ընդհակառակը, Արեւելեան Հայաստանի իրերայաջորդ երեք նախագահները Արեւմտեան Հայաստանի ի նպաստ այդ ձեռքբերումները գերեզմանեցին իրենց պարտուողական անպատասխանատու ելոյթներով ու քայլերով: Լեւոն Տէր Պետրոսեան՝ մեր պատմական իրաւունքները համարեց իռացիոնալ ռոմանտիկա, Ռուբէն Քոչարեան յայտարարեց. «Ես ռոմանթիք չեմ՝ Հայաստան հողային պահանջ չունի Թուրքիայից», իսկ Սերժ Սարգսեան, «Ֆուլթայլային» դիւանագիտութիւն վարելով, ստորագրեց «Ցիւրիխեան Փրոթոքոլ»ները, առանց նախապայմանի...: Ասոնց մոռցան անցեալը եւ անցեալի ոչ միայն պատմական իրաւունքները, այլեւ՝ այդ իրաւունքները հիմնաւորող Պօղոս Նուպարի ձեռքբերումները:

Կասկած չկայ թէ՛ մեծ տէրութիւնները լաւ կը ճանչնան Արեւմտահայաստանի հարցը, բայց, անոնց հարցին պարզապէս իրողական, հրապարակային ճանաչումին անգամ հասնելու համար, մենք պարտաւոր ենք՝ քաղաքականօրէն ներկայ ըլլալու միջազգային հարթակին վրայ՝ մեր զանգուածային ցոյցերով, հաւաքներով, իրաւատէրի ելոյթներով եւ մեր ներուժին ու վճռականութեան ցուցադրումով: Որովհետեւ՝ մեծ տէրութիւններու նեցակցութիւնը մեզի կրնայ իրականանալ միայն այն ժամանակ, երբ մենք կը յաջողինք անոնց ցոյց տալ ոչ միայն մեր ուժականութիւնը, այլեւ՝ մեր եւ անոնց փոխադարձ շահերը: Իսկ մենք այդ փոխադարձ շահերը կրնանք ցոյց տալ միայն այն տէրութիւններուն, որոնց ազգային շահերը կը համընկնին մերիններուն հետ՝ մեր երկու կողմերուն հասարակաց թշնամիին դէմ, ինչպէս է պարագան՝ փանթթեքական ծրագրին դէմ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի շահերուն համընկնումին: Ֆրանսացի պատմաբան Էմիլ Տումերկ (Emile Doumergue), Սան-Սթեֆանո-Պերլինի օրերէն, խօսած է այս ճշմարտութեան մասին, զոր մէջբերած է Սեթր Կարապետ Իզմիրլեան իր «Հայ ժողովուրդի Քաղաքական Ճակատագիրը» հատորին մէջ.

Դիտորդի կարգավիճակին մէջ մնալով՝ մեր պահանջատիրութիւնը կը զգենու՝ աղաչանքի, մուրացիկութեան հանգամանք...:

Ներուժի ցուցադրումն ու փոխադարձ շահերն են, որոնք կրնան ցոյց տալ մեր «երկաթէ շերտի»ը:

ՄԵԹՐ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Պէկտոբ, 26 Նոյեմբեր 2017

Երկուշաբթի 2 Յուլիս 2018 - Թիւ 1

Հրատարակչություն

Արեւմտեան Հայաստանի
Ոստմնափրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com